

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ОБЛІК І АУДИТ»

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 071 Облік і оподаткування

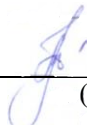
Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

**«АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ:
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ»**

здобувача Добровлянської Тетяни Сергіївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент Чередніченко Т.В.
науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

В.о.завідувача кафедри: Р.С.Коршикова.

(підпис)

Київ 2022

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 99 сторінок, основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 94 сторінках друкованого тексту. Робота містить 5 таблиць, 48 рисунків, список використаних джерел з 64 найменувань, додатки.

«Аудит дебіторської заборгованості підприємств: методичні підходи і організація»

Об'єктом дослідження є дебіторська заборгованість підприємства

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти здійснення аудиту дебіторської заборгованості.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної магістерської роботи є розробка напрямків удосконалення організації та методики аудиту дебіторської заборгованості.

Відповідно до мети було визначено наступні завдання дослідження:

- визначити поняття дебіторської заборгованості та її види;
- дослідити проблеми проведення аудиту дебіторської заборгованості в наукових працях;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання аудиту дебіторської заборгованості;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- здійснити фінансово-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз дебіторської заборгованості підприємства;
- дослідити інформаційно-облікове забезпечення аудиту дебіторської заборгованості;
- дослідити методику аудиту дебіторської заборгованості підприємства;

– визначити перспективи і розробити шляхи вдосконалення організації аудиту дебіторської заборгованості.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Під час дослідження систематизовано підходи щодо класифікації, порядку визначення, оцінки та аудиту дебіторської заборгованості, вплив аудиту дебіторської заборгованості на діяльність підприємства.

Практичні результати дослідження полягають в тому, що розроблені в ньому теоретичні положення можуть служити основою для подальшого дослідження проблем аудиту дебіторської заборгованості, а висновки, зроблені в ході вивчення його проявів, можуть бути застосовані для вдосконалення регулювання та підвищення якості надання послуг з аудиту дебіторської заборгованості, підвищення ефективності діяльності державних органів, в тому числі в рамках діяльності держави.

Рік виконання кваліфікаційної роботи магістерської роботи: 2022-2023.

Рік захисту роботи - 2023.

Ключові слова: аудит, дебіторська заборгованість, фінансові результати, доходи, витрати, фінансова стійкість, прибуток

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

- 1.1. Поняття дебіторської заборгованості та її види
- 1.2. Проблеми проведення аудиту дебіторської заборгованості в наукових працях
- 1.3. Нормативно-правове регулювання аудиту дебіторської заборгованості

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства
- 2.2. Фінансово-економічна характеристика підприємства
- 2.3. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

- 3.1. Інформаційно-облікове забезпечення аудиту дебіторської заборгованості
- 3.2. Методика аудиту дебіторської заборгованості підприємства
- 3.3. Перспективи і шляхи вдосконалення організації аудиту дебіторської заборгованості

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. У процесі своєї діяльності суб'єкти господарювання не завжди ведуть розрахунки з іншими суб'єктами господарювання або фізичними особами за передачу майна, виконання об'єктів, надання послуг. Зважаючи на цей факт, у підприємства може утворитися дебіторська заборгованість. На сьогодні перевірка правильності, своєчасності та достовірності інформації про фінансовий стан суб'єктів господарювання та їх дебіторську заборгованість є одним із основних завдань у вирішенні проблем, що виникають у поточному процесі управління бізнесом, у тому числі у зв'язку із встановлення оптимального відношення між таких показників як ліквідність та прибутковість.

Від початку побудови ринкових відносин в Україні і до сьогодні багато питань, пов'язаних з аудитом дебіторської заборгованості, потребують невідкладного вирішення. Це зумовлює постійний перегляд нормативних актів та нормативних документів, розробку нових підходів щодо вдосконалення організації та методології аудиту дебіторської заборгованості. Ситуація з погашенням боргів між вітчизняними підприємствами та боржниками є напруженою, що проявляється у великих розмірах заборгованості та тривалому терміні погашення. Визначення мети та завдання аудиту дебіторської заборгованості є одним із найскладніших і дискусійних питань, пов'язаних із проблемами неплатежів.

Сьогодні комерційна, економічна та соціальна діяльність українських компаній зазнає серйозних змін. Це призводить до необхідності зміни системи управління. Для нормального функціонування різних галузей господарства підприємцям при прийнятті управлінських рішень необхідно мати достовірну інформацію, головним чином про фінансовий стан своїх підприємств, особливо про стан дебіторської заборгованості, її законність і правильність. Відображено в обліку господарських операцій, пов'язаних з цим об'єктом обліку. У разі кризи простроченої заборгованості в нашій країні, коли сума дебіторської

заборгованості є величезною, аудит має велике значення, оскільки він сприяє більш ретельному та регулярному перегляду таких боргів, та до активного проведення заходів щодо стягнення заборгованості з неплатників своєчасно.

Проблемним питанням аудиту дебіторської заборгованості присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: Ф.Ф.Бутинець, Гончарук Я.А., Гордієнко Н. І., Давидов Г. М., Дерій В. А., Іванова Н. А., Карпенко М. Ю., Кулаковська Л. П., Лищенко О.Г., Савченко В. Я., Усач Б. Ф. та інші. Автори розглядають це питання з різних аспектів та зосереджуються на різних питаннях аудиту дебіторської заборгованості. Проте питання розробки програми аудиту дебіторської заборгованості для підвищення корпоративної ефективності є недостатньо розкритим і потребує подальшого дослідження.

Метою роботи є розробка напрямків удосконалення організації та методики аудиту дебіторської заборгованості.

Відповідно до мети було визначено наступні завдання дослідження:

- визначити поняття дебіторської заборгованості та її види;
- дослідити проблеми проведення аудиту дебіторської заборгованості в наукових працях;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання аудиту дебіторської заборгованості;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- здійснити фінансово-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз дебіторської заборгованості підприємства;
- дослідити інформаційно-облікове забезпечення аудиту дебіторської заборгованості;
- дослідити методику аудиту дебіторської заборгованості підприємства;
- визначити перспективи і розробити шляхи вдосконалення організації аудиту дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження дебіторська заборгованість підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти здійснення аудиту дебіторської заборгованості.

Методи дослідження: системний підхід, табличний та графічний метод, трендовий аналіз, коефіцієнтний метод, методи і прийому економічного і фінансового аналізу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Поняття дебіторської заборгованості та її види

За нинішньої економічної ситуації загострилася конкуренція між підприємствами різних галузей, велика кількість ненадійних контрагентів, рівень фінансової дисципліни підприємств загалом невисокий, що призводить до зростання дебіторської заборгованості. Тому найважливішим питанням сьогодення, вирішення якого має сприяти покращенню фінансового стану бізнесу, є розробка системи управління дебіторською заборгованістю, починаючи з визначення сутності поняття (точного визначення терміну «дебіторська заборгованість») та причини її виникнення, що допоможе підприємству ефективно управляти та контролювати її розмір, термін погашення.

Так, Федорченко О. Є. зазначає, що дебіторська заборгованість – це суми заборгованості юридичної чи фізичної особи перед підприємством у готівковій та безготівковій формі за господарськими операціями, що відбулися в минулому та підлягають погашенню в майбутньому^[1].

Кияшко О.М. надає наступне визначення «дебіторська заборгованість - це гроші, які боржник заборгував компанії на певну дату внаслідок минулих подій, за які кредитор має право вимагати повернення» ^[2].

У свою чергу Сурніна К.С. зазначила, що дебіторська заборгованість є частиною оборотних коштів, а також є вимогою до стягнення з суб'єктів господарювання у вигляді грошових, матеріальних та інших засобів. Тому найточнішим її визначенням є таке: «дебіторська заборгованість - це майно (матеріальні ресурси), яке не було оплачено контрагентом за операцією, або

¹ Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09. Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". К., 2009. 20 с

² Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К., 2011. 21 с.

грошові кошти, вилучені з обороту оборотних засобів». Наведене визначення надає економічне пояснення дебіторської заборгованості, її поняття природи та визначення місця в бухгалтерському обліку [3].

Черненко Л. В. вважає найбільш прийнятним визначення, згідно з яким дебіторська заборгованість – це право (вимога) продавця (постачальника) як кредитора на стягнення з контрагента боргу, тимчасово вилученого з обігу та підлягаючого поверненню в майбутньому фінансовими ресурсами [4].

За словами Дубровської Є.В., дебіторська заборгованість - неоплачені послуги з перевезення вантажів юридичними та фізичними особами та/або кошти, вилучені з обігу суб'єкта господарювання, щодо яких є документальне підтвердження права стягнення заборгованості у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [5].

Автори фінансового словника – Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. [6] визначає дебіторський борг як суму фінансового зобов'язання або грошового боргу, який необхідно повернути. Поняття борг в економічному словнику [7] майже збігається, тобто як сума невиконаного зобов'язання, непогашений борг. Вчені-юристи вважають, що для характеристики дебіторської заборгованості правильніше використовувати термін «майнові вимоги», тобто визначити дебіторську заборгованість як активи, створені підприємством за різних обставин, які мають вимоги до інших боржників у правовідносинах.

Крім того, дебіторська заборгованість вважається капіталом підприємства-кредитора, що не завжди є його власним капіталом. Тільки тоді, коли в процесі

³ Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / К.С. Сурніна. Луганськ, 2002. 19 с

⁴ Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / Л.В. Черненко; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. К., 2008. 20 с.

⁵ Дубровська Є.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств вантажного автотранспорту: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 [Електронний ресурс] / Є. В. Дубровська; Укр. держ. акад. залізн. трансп. Х., 2010. 19 с

⁶ Загородній А.Г. Фінансовий словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. (4-те вид. випр. та доп.) – К.: Т-во "Знання", КОО; Львів; Вид-во Львів. банківського ін-ту НБУ, 2002. – 566 с.

⁷ Економічний енциклопедичний словник: у 2 томах / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устинко О.А., Юрій С.І.; за ред. С.В. Мочерного – Львів: Світ, 2005. – Т.1. – 616 с.

обігу кошти повертаються підприємству на правах кредитора, вони можуть бути включені до власного капіталу або використані для погашення кредиторської заборгованості підприємства перед кредиторами. Таким чином, дебіторська заборгованість, яка є частиною майна підприємства-кредитора, пов'язана з його активами, пов'язана з юридичними правами, включаючи володіння, і, залежно від джерела, може бути власними коштами або позиченими.

Ключовим поняттям, яке розкриває сутність дебіторської заборгованості, є «дебітор» (від лат. *debitum* – борг, зобов'язання). Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторами є юридичні та фізичні особи, які заборгували підприємству суму грошей, їх еквівалент або інше майно внаслідок минулих подій [8].

Під час аналізу економічної літератури фахівці з бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та права виявили суперечливі визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість» (рис. 1.1).

Згідно з міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку, дебіторська заборгованість – це гроші, які боржник винен компанії на певну дату. Однак важливо зазначити, що існують значні відмінності в терміні «дебіторська заборгованість» у МСБО. Прийнято розрізняти два види дебіторської заборгованості:

Дебіторська заборгованість (*Accounts Receivable*) та торгова заборгованість (*Receivables*). Дебіторська заборгованість (дебіторська заборгованість, продаж або дебіторська заборгованість) – суми до сплати від покупця та відображені в бухгалтерських книгах підприємства, але не визнані векселем, переказним векселем або акцептом (початковий балансовий рахунок), тобто загальна сума торговельних платежів дебітора.

⁸ НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Наказом МФУ від 08.10.99 № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>

Джерело	• Визначення поняття «дебіторська заборгованість»
Матицина Н.О.	• Розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати
Білик М.Д.	• Це матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства
Гуня В.О.	• Один із найважливіших складників кредитної діяльності підприємства, один з елементів для розрахунку показників її результативності
Іванов Є.О.	• Це боргові права до покупців
Кужельний М.В. Лінник В.Г.	• Визнається як актив, коли підприємство має юридичне право отримувати грошові кошти
Кужельний М.В. Лінник В.Г.	• Визнається як актив, коли підприємство має юридичне право отримувати грошові кошти
Гнатенко Є.П. Волошина В.В.	• Дебіторська заборгованість - це елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати завдання не тільки зниження дебіторської заборгованості, але також її збалансованості з кредиторською
Сурніна К.С.	• дебіторська заборгованість - це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з обігу грошових коштів
Шевченко Б.О.	• показник фінансового стану підприємства, який являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданим комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу. При цьому такі відносини мають документальне підтвердження.

Рисунок 1.1. Поняття «дебіторська заборгованість»

Джерело: побудовано автором на основі [9,10,11,12,13,14,15,16]

⁹ Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12. С. 38–42.

¹⁰ Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств/ М.Д. Білик// Фінанси України. Міністерство фінансів України, 12/2003. № 12. С. 24–36.

¹¹ Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В.О. Гуня. // Економічний простір. 2014. № 19. С. 124–131.

¹² Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»/ К.С. Сурніна. Луганськ, 2002. 19 с.

¹³ Шевченко Б.О. Теоретичні аспекти поняття «дебіторська заборгованість» Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. URL: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73594.doc.htm

¹⁴ Гнатенко Є.П. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства/ Є.П. Гнатенко, В.В. Волошина. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки № 1 (4). 2015. С. 38–42.

¹⁵ Іванов Є.О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства / Є.О. Іванов// Вісник МСУ. Вип.1–2. Т. VIII: Економічні науки. Харків, 2005. С. 35–38.

¹⁶ Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. К.: КНЕУ, 2001. 334 с

Receivables (торговельна дебіторська заборгованість) - вимоги третіх осіб щодо майбутніх платежів, товарів і послуг. Торгова дебіторська заборгованість включає в себе рахунки-фактури покупця за розстроченнями, борги за векселями, борги співробітників, а також заборгованість за втрату майна страхових компаній тощо^[17].

Таким чином, наведене тлумачення поняття «дебіторська заборгованість» підтверджує наявність певної різниці у визначенні цього поняття серед науковців. В основному вчені розглядають дебіторську заборгованість як суму боргу перед підприємством юридичної чи фізичної особи через їхні економічні відносини з ними або «дебіторську заборгованість», тобто суму, яку покупець продукту повинен сплатити компанії, але ніхто не наголошує, що дебіторська заборгованість є невід'ємною частиною потоків капіталу. Зрештою, елементи кругообігу капіталу є частиною поточного потоку економічних операцій.

Питанням класифікації дебіторської заборгованості займалися багато вчених, узагальнення праці яких дозволяє виділити класифікаційні ознаки, які на нашу думку, більш детально розкривають вид діяльності підприємства, та дозволяє отримати розширену інформацію про дебіторську заборгованість (рис. 1.2).

Разом з визначенням дебіторської заборгованості здійснюється її класифікація за певними критеріями:

1. За датою погашення та зв'язком із звичайним бізнес-циклом;
2. Предмет дебіторської заборгованості;
3. Своєчасність погашення.

Залежно від терміну погашення дебіторська заборгованість буває довгостроковою і поточною. Розглянемо два критерії одночасно: дату погашення та зв'язок із нормальним операційним циклом. Відповідно до статті 4 НП(С)БО 10^[18] довгострокова дебіторська заборгованість – це дебіторська заборгованість, що

¹⁷ МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

¹⁸ НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Наказом МФУ від 08.10.99 № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>.

не формується в ході нормального операційного циклу і підлягає погашенню через 12 місяців з дати балансу.

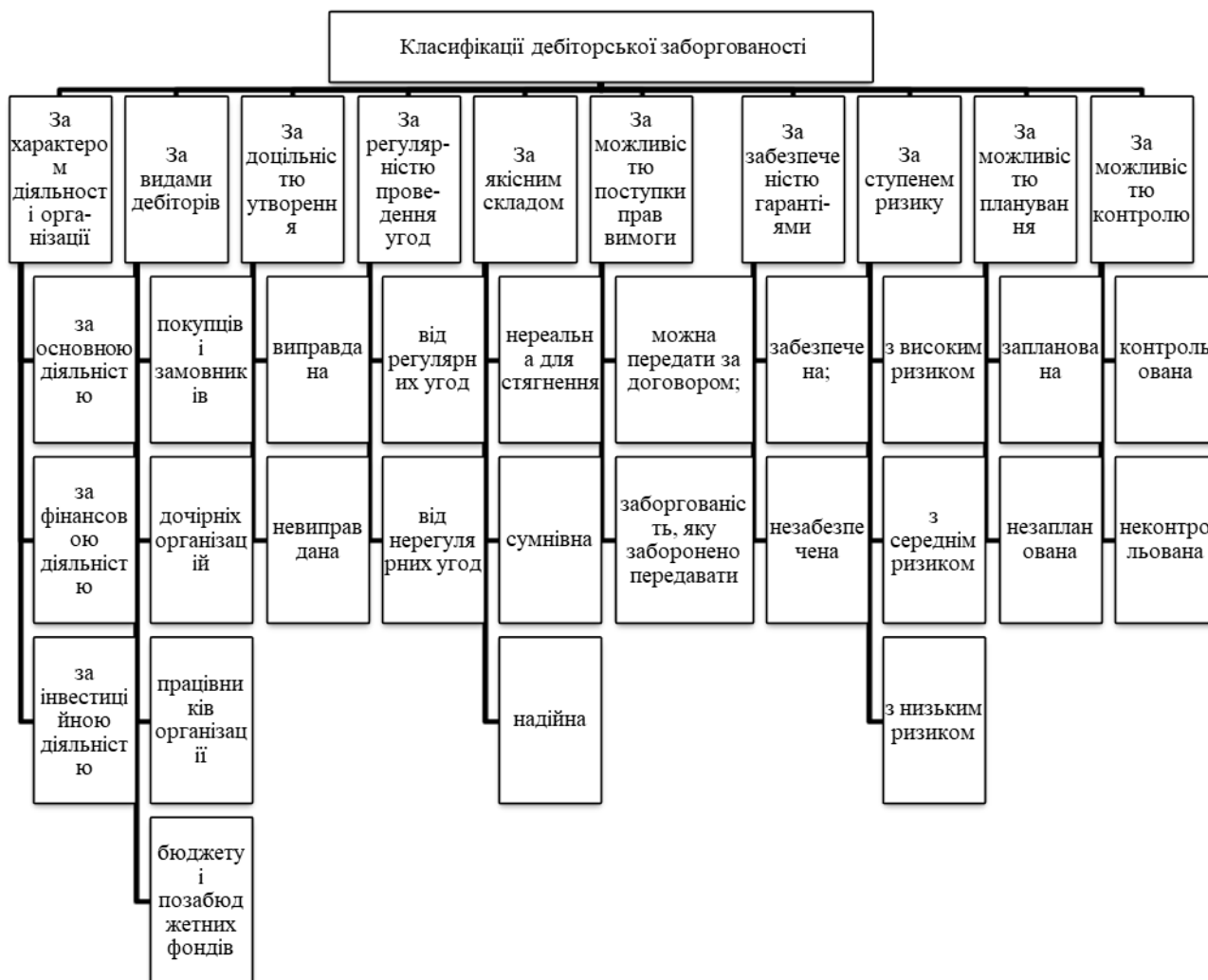

Рисунок 1.2. Класифікації дебіторської заборгованості підприємства [19]

Доцільно виділити два інших спеціальних види дебіторської заборгованості:

- відстрочені податкові активи – це суми податку, які підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах і виникають, коли бухгалтерський прибуток менший за податковий (як показано в рядку 1045 балансу, форма 1); принципи обліку відстрочених податкових активів регулюються НП(С)БО 17[20];

¹⁹ Олійник С. О. Напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості/ С. Олійник//Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної інтернет конференції.- Тернопіль: Крок, 2015.- 395с.

²⁰ Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2011. 21 с.

- витрати майбутніх періодів – це витрати, понесені протягом звітного періоду, але будуть визнані як витрати у фінансовій звітності майбутніх звітних періодів на основі відповідності доходів і платежів (як показано в рядку 1170 балансу, форми 1). Витрати майбутніх періодів включають витрати, пов'язані з підготовкою до сезонних виробництв та продажів; у міру розвитку нових об'єктів власності, нових одиниць; передоплату орендної плати; оплату страхових полісів, передоплату журналу.

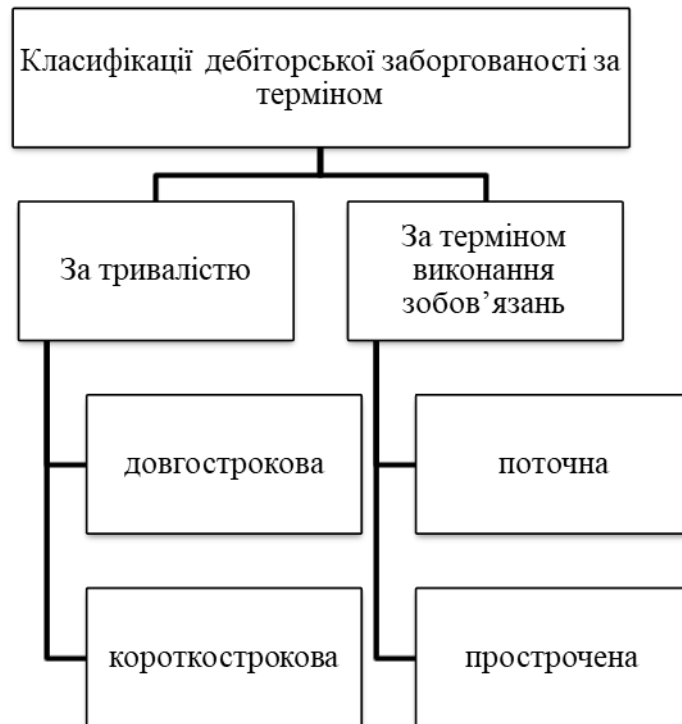

Рисунок 1.3. Класифікації дебіторської заборгованості за терміном на підприємстві [21]

Види довгострокової дебіторської заборгованості:

– дебіторська заборгованість за майно, передане у фінансовий лізинг - сума мінімальних лізингових платежів і незабезпеченої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, який буде отримано;

²¹ Момот Т. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / Т. Момот // Бізнес інформ, 2011. – №11-12. – С. 97-99.

– довгострокові векселі отримані - векселі отримані під забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості;

– інша довгострокова дебіторська заборгованість - довгострокові позики та інші види виплат працівникам підприємства.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка накопичується протягом нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу [22].

Видами поточної заборгованості на сьогодні виступають (рис. 1.4):

Рисунок 1.4. Види поточної заборгованості підприємства [23]

Критерієм поділу боргу на поточний і довгостроковий є операційний цикл. Дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктом, за яким вона виникає, таким чином виділяють такі види дебіторської заборгованості:

²² НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Наказом МФУ від 08.10.99 № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>.

²³ Буфатіна І. Облік дебіторської заборгованості / І. Буфатіна // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 52. – С. 41-45.

заборгованість лізингодержувача за фінансовою орендою, що відображається на балансі лізингодавця; заборгованість, забезпечена векселями; позики; дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками (за бюджетом, за виданими авансами, за нарахованим доходом, за внутрішніми розрахунками); інша дебіторська заборгованість.

Під час аналізу дебіторської заборгованості підприємству необхідно встановити причини її виникнення та збільшення (рис. 1.5).

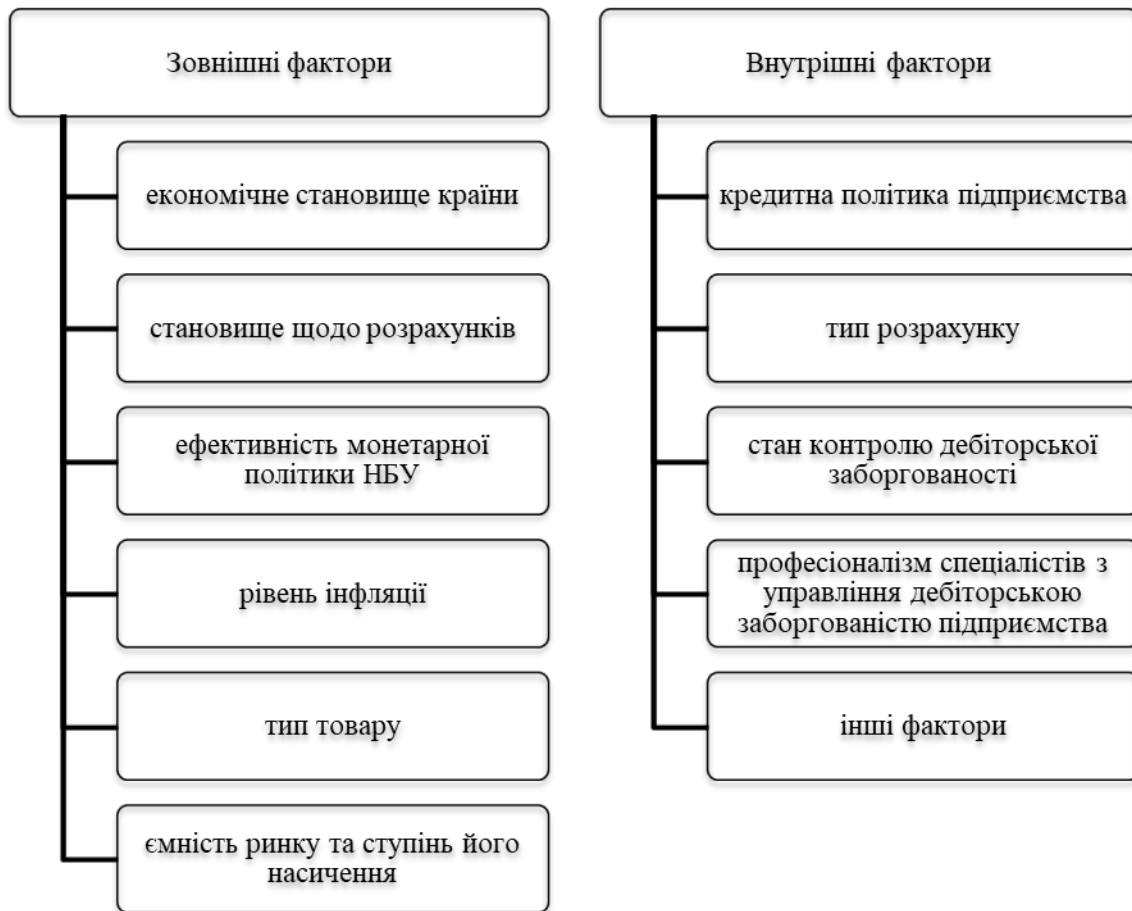

Рисунок 1.5. Фактори, які впливають на виникнення та збільшення дебіторської заборгованості підприємства [24]

При цьому, якщо зовнішні підприємство не може контролювати та обмежити їх вплив на свою діяльність, то внутрішні – залежать від підприємства їх в процесі правильної організації та управління можна мінімізувати, а вплив – зменшити.

²⁴ Коренева І.Н. Управління дебіторською заборгованістю на підприємствах / І.Н. Коренева.. К. 2008. 24 с.

Розглянемо дані фактори та їх вплив більш детально.

– економічне становище країни - зменшення виробництва збільшує розмір дебіторської заборгованості;

– становище щодо розрахунків - криза неплатежів призвела до зростання дебіторської заборгованості;

– ефективність монетарної політики НБУ - обмеження емісії призводять до дефіциту готівки та ускладнюють розрахунки;

– рівень інфляції - інфляція висока і боржник не поспішає виходити з боргу: чим пізніший термін сплати боргу, тим менша сума;

– тип товару - якщо це сезонний товар, збільшується дебіторська заборгованість;

– ємність ринку та ступінь його насичення - якщо ринок невеликий і така продукція насичена, реалізація ускладнюється що призводить до зростання дебіторської заборгованості.

Основними внутрішніми факторами є:

– кредитна політика підприємства - неправильно встановлені умови платежу та стягнення, а також неправильні стандарти платоспроможності покупця, ненадання знижок за його довгостроковими платежами, неприйняття ризику, що може призвести до різкого збільшення дебіторської заборгованості;

– тип розрахунку - розрахунок з гарантованим платежем зменшує суму дебіторської заборгованості;

– стан контролю дебіторської заборгованості. При побудованій системі ефективного контролю за дебіторською заборгованістю сума дебіторської заборгованості має тенденцію до зменшення. Проте, при відсутності системи контролю, або неефективній системі контролю дебіторської заборгованості дебіторська заборгованість на підприємстві має тенденцію до зростання;

– професіоналізм спеціалістів з управління дебіторською заборгованістю підприємства – за високого рівня кваліфікації працівників з управління дебіторською заборгованістю на підприємстві вона скорочуватиметься;

– інші фактори. Окрім зазначених факторів на розмір дебіторської заборгованості впливає низка факторів, відносини компанії з клієнтом – чим надійніший покупець (чим довше йому затримують оплату, намагаючись утримати покупця і залучити нових), чим довше затягують платіж за нього, отже дебіторська заборгованість зростає. Якщо компанія продає товари та надає послуги за умови, що оплата буде здійснена до остаточної поставки товарів чи послуг, ймовірно, виникне проблема збереження коштів і чеків, поки вони не будуть покладені в банк. Якщо компанія пропонує розширення, то це має бути частиною розумної політики залучення покупців, враховуючи фактичні грошові потреби бізнесу. Тому надання покупцям продукції можливості відкласти покупку є одним із позитивних інструментів її збутової політики, спрямованої на збільшення продажів, проте може призвести до зростання дебіторської заборгованості.

Також вважаємо за доцільне доповнити внутрішні фактори виникнення та зростання дебіторської заборгованості такими факторами, як:

– кредитна політика організації - неправильно встановлені умови договору, відмова від ризику може призвести до непередбаченого збільшення дебіторської заборгованості;

– фінансовий стан підприємства (особливо платоспроможність і кредитоспроможність) - стабільний фінансовий стан підприємства свідчить про його платоспроможність і кредитоспроможність, про те, що воно може своєчасно проводити розрахунки з контрагентами, контролювати розмір дебіторської та кредиторської заборгованості;

– діяльність та інтереси керівників в управлінні підприємством - чим більша зацікавленість керівника в управлінні підприємством, тим вищий рівень систем внутрішнього контролю та стан облікової дисципліни. Дебіторська заборгованість знаходиться в прямій залежності від кількості та ціни наданих послуг та проданих товарів. Абсолютна сума дебіторської заборгованості пропорційна сумі наданих послуг та проданих товарів та розміру плати за такі послуги і оплати товарів.

Таким чином, дебіторська заборгованість являє собою несплачені суми, які боржник заборгував підприємству на певну дату в результаті їх взаємодії. Виникнення дебіторської заборгованості є нормальним явищем бізнес-процесів підприємства, і кожен суб'єкт господарювання зацікавлений в оптимізації її обсягу. Зменшення дебіторської заборгованості є забезпеченням для зменшення потреби підприємства в оборотних коштах і прискорення їх кругообігу.

1.2. Проблеми проведення аудиту дебіторської заборгованості в наукових працях

В умовах функціонування сучасних суб'єктів господарювання зростання дебіторської заборгованості, що спричинене як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, є однією з ключових проблем. Під час вивчення цих факторів було виявлено, що деякі питання, пов'язані з обліком, звіркою та перевіркою дебіторської заборгованості підприємства. У всьому процесі розвитку бухгалтерського обліку при обліку господарських операцій, що відбуваються і безпосередньо впливають на фінансову стійкість підприємства, основна увага приділяється процесу взаємодії між організацією і дебіторами. Цей факт підкреслює важливість перевірки стану розрахунків з боржниками підприємства.

Особливістю аудиту дебіторської заборгованості є те, що ця заборгованість як форма кругообігу капіталу знаходиться на проміжній стадії між виробництвом і грошима. З одного боку, утворенню дебіторської заборгованості передує завершення виробничої стадії операційного циклу, проте з іншого – ще не відновлено грошову форму раніше інвестованого оборотного капіталу. Все це необхідно враховувати під час планування аудиту, щоб виробити прийнятний підхід до перевірки різних видів дебіторської заборгованості.

Головною проблемою в обліку дебіторської заборгованості є відстеження сумнівних та безнадійних боргів клієнтів. Тільки за допомогою впровадження обов'язкового контролю платоспроможності та кредитоспроможності

контрагентів можна не допустити переходу частини дебіторської заборгованості до цих категорій. Цього можна досягти завдяки впровадженню бізнес-систем ERP, які використовуються великими господарюючими суб'єктами. Впровадження обов'язкових повних умов оплати до моменту відвантаження товару або виконання робіт і надання послуг скоротить більшу частину «поганих» дебіторських заборгованостей, що виникли.

За словами Н. С. Петреченко, аудит дебіторської заборгованості є однією з найскладніших проблем аудиту, оскільки в цій частині найбільш ймовірні навмисні помилки, і користувачі фінансової звітності повинні бути впевнені в достовірності, показаної дебіторською заборгованістю з метою здійснення управлінського рішення [25].

Для розкриття сутності аудиту дебіторської заборгованості досліджено різні авторські визначення мети аудиту дебіторської заборгованості. Тому, на думку Н. А. Іванової та О. В. Ролінського, метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження інформації про повноту, достовірність, законність і правильність обліку та своєчасність розрахунків[26].

Мултанівська Т. В. вважає, що метою аудиту дебіторської заборгованості є перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку розрахунків підприємства з покупцями, замовниками та іншими видами дебіторів [27].

Савченко В. Я. вважає, що метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження достовірності, повноти, достовірності та законності обліку дебіторської заборгованості у звіті, тобто в балансі підприємства [28].

Отже, можна зробити висновок, що метою аудиту дебіторської заборгованості є перевірка та підтвердження цілісності, достовірності, законності та правильності ведення обліку дебіторської заборгованості підприємств.

Залежно від поставлених цілей здійснюється виконання таких завдань:

²⁵ Петреченко Н. С. АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream>

²⁶ . Іванова Н. А. Організація і методика аудиту : навч. посібн. / Н. А. Іванова, О. В. Ролінський. – К. : Центр учбової літератури, 2011. 216 с. 4.

²⁷ Мултанівська Т. В. Аудит : навч. посібн. / Т. В. Мултанівська, Т. С. Воїнова, О. О. Вороніна. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. 336 с.

²⁸ Савченко В. Я. Аудит / В. Я. Савченко. – К. : КНЕУ, 2006. – 328 с.

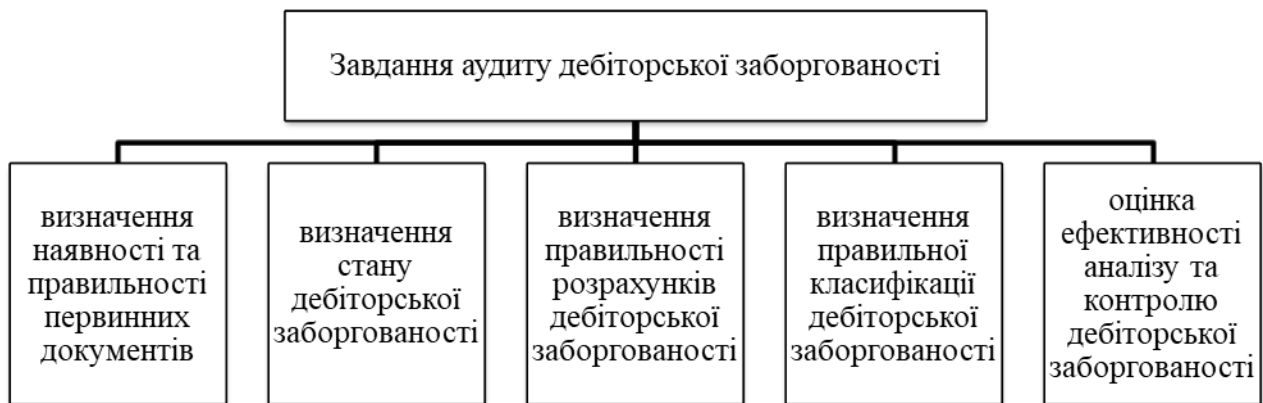

Рисунок 1.6. Завдання аудиту дебіторської заборгованості^[29]

Вирішення цих завдань дозволяє аудиторам сформулювати судження про достовірність показників дебіторської заборгованості у фінансовій звітності компанії.

Аудит корпоративної дебіторської заборгованості допомагає досягти поставлених цілей, використовуючи систематичний і послідовний підхід до оцінки та підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління ^[30].

Під час внутрішнього аудиту розмірів та строків утворення дебіторської заборгованості виділяють наступний комплекс завдань (рис. 1.7):

²⁹ Коренева І.Н. Управління дебіторською заборгованістю на підприємствах / І.Н. Коренева.. К. 2008. 24 с.

³⁰ Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств/ М.Д. Білик// Фінанси України. – Міністерство фінансів України, 12/2003. – № 12. – С. 24-36.

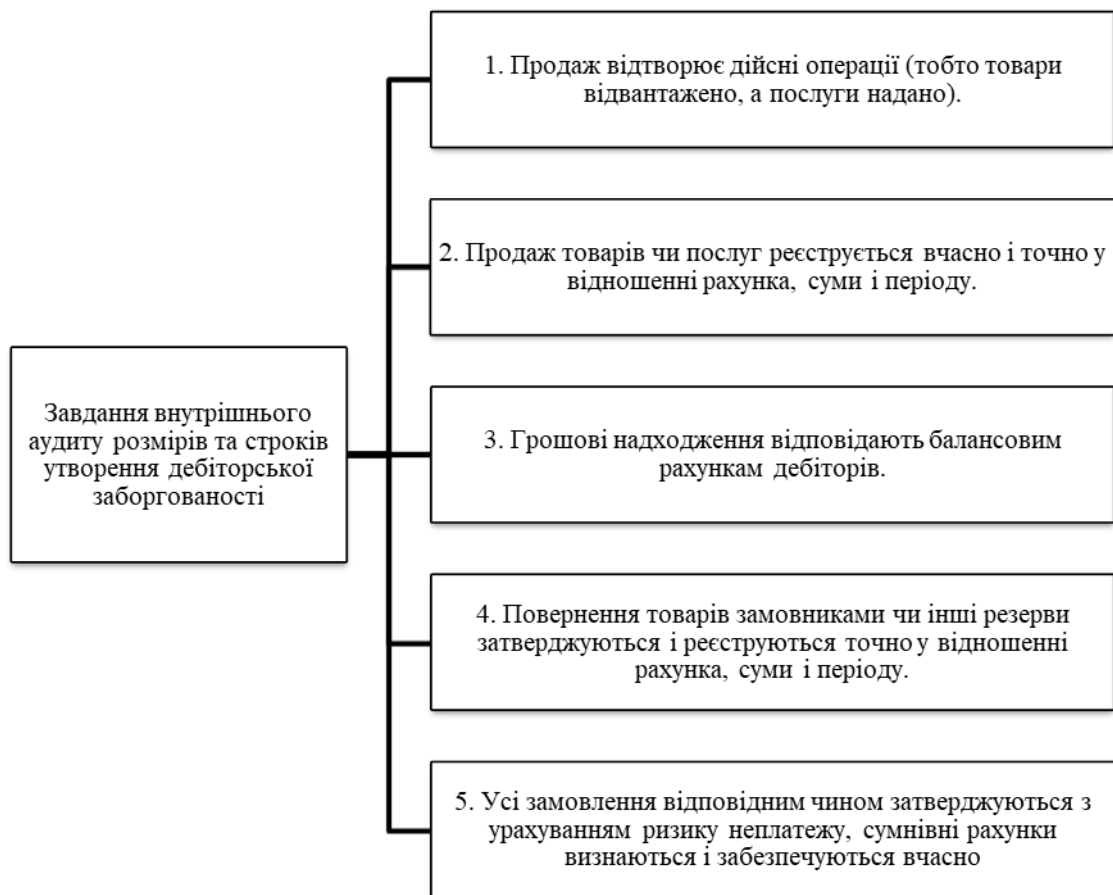

Рисунок 1.7. Завдання внутрішнього аудиту розмірів та строків утворення дебіторської заборгованості [31]

Перелік типових питань під час проведення внутрішнього аудиту поточної дебіторської заборгованості за Бескостом Г.М. [32] має мати такий вигляд:

1. Авансові надходження не залежать від рахунків.
2. Робота з виставлення рахунків і доставки, яка не залежить від коштів та іншої дебіторської заборгованості.
3. Виставлення рахунків не залежить від транспортування та зберігання товару.
4. Контроль за дотриманням вимог клієнта не залежить від існуючої дебіторської заборгованості, бухгалтерського обліку та обробки готівки.

³¹ Белокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств / О. Белокоз // Економічний аналіз. – 2011. – №9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/byelokoz.PDF.

³² Бескоста Г.М. Розробка концептуальних основ забезпечення контролю якості аудиту дебіторської заборгованості / Г.М. Бескоста // Ефективна економіка. – 2013. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2305>.

5. Працівники, які працюють з дебіторською заборгованістю, перебувають у відпустці і доручено виконувати обов'язки.
6. Комп'ютеризовані записи про дебіторську заборгованість надаються лише тим особам, які потрібні для офіційної діяльності.
7. Попередньо пронумеровані товаро-супровідні документи, рахунки-фактури зберігаються з перевіркою належної послідовності.
8. Відстежити недійсні та невикористані облікові записи.
9. Для виставлення рахунків використовується затверджений преїскурант.
10. Перелік рахунків дебіторів у розрізі строків платежу складається (і регулярно переглядається) відповідним персоналом.
11. Виписки з банківських рахунків надаються особами, які не мають відношення до дебіторської заборгованості.
12. Рахунки-фактури, виставлені клієнтам, перевіряються відповідним персоналом перед відправкою.
13. Звірка відвантаженої кількості із кількістю в рахунку-фактурі.
14. Поглиблене звірення бухгалтерського аналізу дебіторської заборгованості та зведеної звітності здійснюється власником, керівником або іншими відповідними особами.
15. Відстеження та своєчасно вирішення скарг клієнтів і проблеми з рахунками-фактурами.

Таким чином, метою аудиту дебіторської заборгованості є перевірка та підтвердження цілісності, достовірності, законності та правильності ведення обліку дебіторської заборгованості підприємств. Аудит дебіторської заборгованості є однією з найскладніших проблем аудиту, оскільки в цій частині найбільш ймовірні навмисні помилки, і користувачі фінансової звітності повинні бути впевнені в достовірності, показаної дебіторською заборгованістю з метою здійснення управлінського рішення. Особливістю аудиту дебіторської заборгованості є те, що ця заборгованість як форма кругообігу капіталу знаходиться на проміжній стадії між виробництвом і грошима. З одного боку, утворенню дебіторської заборгованості передують завершення виробничої стадії

операційного циклу, проте з іншого – ще не відновлено грошову форму раніше інвестованого оборотного капіталу. Все це необхідно враховувати під час планування аудиту, щоб виробити прийнятний підхід до перевірки різних видів дебіторської заборгованості.

1.3. Нормативно-правове регулювання аудиту дебіторської заборгованості

Нормативно-правові положення бухгалтерського обліку - це система законів і нормативних документів, за допомогою яких суб'єкти господарювання здійснюють господарсько-фінансову діяльність і забезпечують формування своєї бухгалтерської та фінансової звітності. Розуміння та застосування законодавчих ресурсів може допомогти прийняти обґрунтовані та обґрунтовані рішення щодо загального управління активами, включаючи дебіторську заборгованість, а також здійснювати аудит у відповідності до встановлених вимог. Ці документи мають певну підпорядкованість, представлену на рис. 1.8.

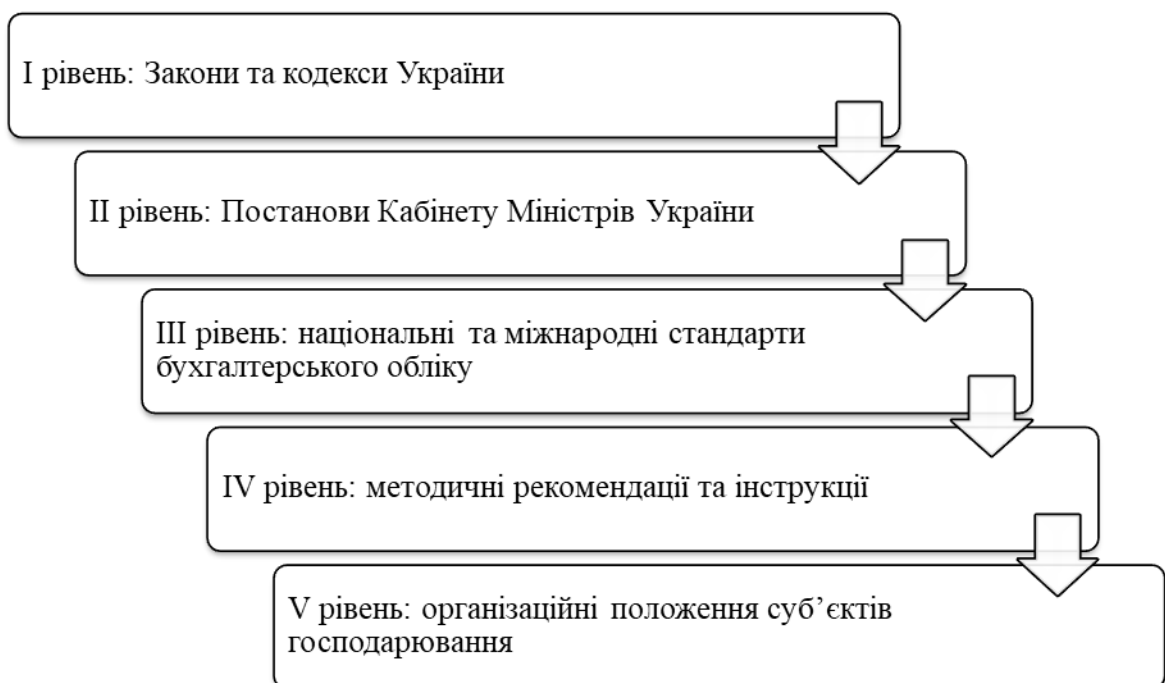

Рисунок 1.8. Рівні законодавчого та нормативного регулювання обліку дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі

Правові основи обліку та аудиту дебіторської заборгованості чітко визначені законодавством України, постановами Кабінету Міністрів України, методичними рекомендаціями Національного банку України, Держфінпослуг та іншими нормативно-правовими документами. Оскільки дебіторська заборгованість є невід'ємною частиною активів компанії та впливає на визначення фінансового стану підприємства, забезпечення управління нею є досить складною і цінною частиною [33].

Нормативно-правове регулювання на першому рівні переважає і йому надається першочергове значення при вирішенні проблемних облікових та аудиторських завдань. Велику роль у визначенні відносин між підприємствами та їх контрагентами відіграє Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435, у якому є окрема глава про загальні положення щодо укладення договорів про надання послуг [34].

Цивільний кодекс регулює особисті майнові та немайнові відносини на основі вільного волевиявлення всіх учасників, юридичної рівності та майнової самостійності.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 закріплює правові основи господарської діяльності, зокрема визначає поняття господарських зобов'язань, їх виникнення, умови та підстави припинення [35].

Досить складним питанням в обліку дебіторської заборгованості є облік безнадійної заборгованості, яка виникає внаслідок погіршення платоспроможності покупця. Цьому аспекту присвячений абзац. ст. 14, п.14.11, Податкового кодексу України від 02.02.2010р. № 2755 [36], однією з ознак визнання безнадійності боргу є: «безнадійний борг - це зобов'язання, строк якого закінчився».

³³ Гнатенко Є.П. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками/Є.П.Гнатенко,О.С.Горячовська//Молодий вчений.-2016.- №10(37).-С.351-353

³⁴ Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №435-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

³⁵ Господарський кодекс України: Закон України від16.01.2003р. №436- IV[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

³⁶ Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010р. № 2755 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Податковий кодекс України регулює відносини у сфері адміністрування податків, визначає його повний перелік, окреслює коло платників податків, їх права та обов'язки, визначає повноваження контролюючого органу, повноваження його посадових осіб під час здійснення податкового контролю, відповідальність за недотримання вимог податкового законодавства.

Основою для ведення бухгалтерського обліку всіх операцій, безсумнівно, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, який встановлює правові принципи організації, нагляду та бухгалтерського обліку, а також складання фінансової звітності. Цей закон визначає сутність поняття «зобов'язання».

Відповідно до цього закону підприємства самостійно формують облікову політику, що відображає основні принципи обліку окремих об'єктів.

На методологічному рівні питання аудиту регулюються такою ієрархією.

Аудит та облік дебіторської заборгованості ведеться на підставі НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.99р. № 237 [37]. Згідно з ним: «Дебітор – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували компаніям певну суму грошових коштів, еквівалентів та інших активів».

Крім того, визнання заборгованості регулюється НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001 р. № 559: «Безумовні права, вимоги та обов'язки, відповідно до договору, якщо підприємство має право отримати кошти або зобов'язатися сплатити кошти, визнаються фінансовими активами та фінансовими зобов'язаннями» [38].

Тобто за НП(С)БО 10 дебіторська заборгованість - це актив, який у майбутньому отримає економічні вигоди, а за НП(С)БО 13 дебіторська заборгованість - це лише грошове стягнення. НП(С)БО 10 визначає методологічні основи формування даних про дебіторську заборгованість та розкриття інформації у фінансовій звітності.

³⁷ Наказ Міністерства Фінансів України №237 від 08.10.1999 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

³⁸ Наказ Міністерства Фінансів України №559 від 30.11.2001 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>

Норми цього Положення поширюються на підприємства та організації будь-якої форми власності, за винятком бюджетних установ. З урахуванням особливостей оцінки дебіторської заборгованості та розкриття інформації, передбачених іншими нормативними документами, застосовуються ці положення.

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. стаття 73 охоплює основи подання інформації про доходи від реалізації у Звіті про фінансові результати та інформацію про дебіторську заборгованість на початок і кінець відповідного періоду в балансі в розділі активів [39].

НП(С)БО 1 визначає мету, склад і спрямованість складання фінансової звітності, а також умови визнання та розкриття окремих елементів. Відповідно до НП(С)БО 1 фінансова звітність за своєю суттю є бухгалтерською звітністю, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за конкретний звітний період.

Особливості відображення заборгованості дебіторів у фінансовій звітності можна представити таким чином.

У балансі дебіторська заборгованість відображається у складі необоротних активів:

³⁹ Наказ Міністерства Фінансів України №73 від 07.02.2013 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

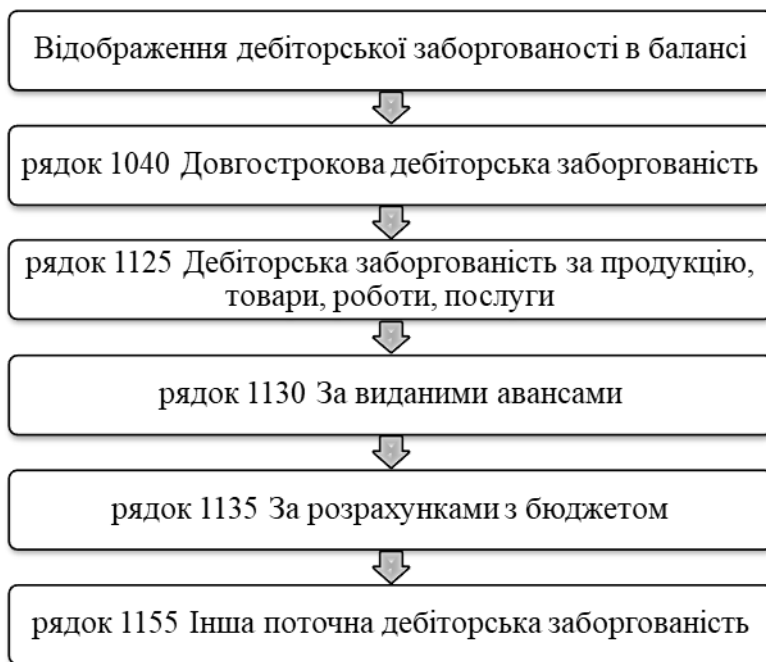

Рисунок 1.9. Відображення дебіторської заборгованості в балансі [40]

У статті «Інші операційні витрати» (рядок 2180) звіту про фінансові результати показуються відрахування на утворення резерву сумнівного боргу, а також суми безнадійної дебіторської заборгованості, списані з балансу згідно п.11 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

У примітках до фінансової звітності інформація розкривається з такою деталізацією:

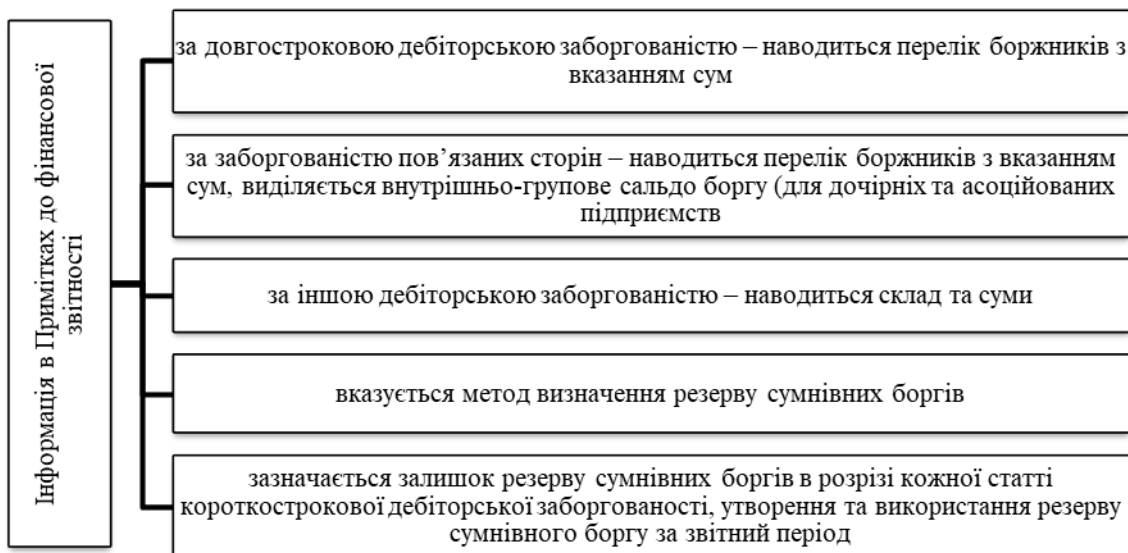

Рисунок 1.10. Інформація в Примітках до фінансової звітності

⁴⁰ Наказ Міністерства Фінансів України №559 від 30.11.2001 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [41], національні стандарти бухгалтерського обліку не повинні суперечити міжнародним. Але на відміну від українських НП(С)БО, МСБО не передбачають єдиного стандарту, що регулює порядок обліку і відображення у звітності дебіторської заборгованості.

Питання щодо обліку дебіторської заборгованості регулюються низкою міжнародних стандартів, зокрема: МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [42], МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [43], МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [44], МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [45].

Облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – НП(С) БО 10, положення якого в певній мірі мають відмінності від міжнародних стандартів. Ці відмінності викликані національними та економічними особливостями, що склалися в Україні. Користуючись рис. 1.11 спробуємо згрупувати дані відмінності.

⁴¹ Економічний аналіз : навчальний посібник/ М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.

⁴² Буфатіна І. Облік дебіторської заборгованості / І. Буфатіна // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 52. – С. 41-45.

⁴³ Волович О.Б. Аналітичне забезпечення управління заборгованістю підприємства//О.Б.Волович//Українська академія друкарства.-2013.-№19.- С.12-18.

⁴⁴ Волович О.Б. Аналітичне забезпечення управління заборгованістю підприємства//О.Б.Волович//Українська академія друкарства.-2013.-№19.- С.12-18.

⁴⁵ Кривоконь О.С. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/О.С.Кривоконь, Н.І.Коваль//Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал.-2012.-№3.-С164-166

НП(С)БО	•МСБО (МСФЗ)
Дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.	•За МСБО 32 дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив. Визначення дебіторської заборгованості не надається.
Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума (п.5 НП(С)БО 10)	•Визнання фінансового активу відбувається тоді, коли організація стає стороною контракту (договори), при виникненні зобов'язання по фінансовому інструменту.
При зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу - за чистою реалізаційною вартістю.	•Під час первісного визнання фінансового активу їх слід оцінювати за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них.
Відображення дебіторської заборгованості у звітності здійснюється за чистою реалізаційною вартістю.	•Не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі за винятком резерву сумнівної заборгованості .
Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення: поточна дебіторська заборгованість; довгострокова дебіторська заборгованість.	•За МСБО 39 дебіторська заборгованість поділяється на: <ul style="list-style-type: none"> • ініційовану підприємством; • не ініційовану.

Рисунок 1.11. Порівняльна характеристика концептуальних основ міжнародних та національних стандартів обліку та аудиту дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Проаналізувавши інформацію, подану на рис. є підстави стверджувати, що існують відмінності у визнанні та оцінці дебіторської заборгованості між національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Ці відмінності можна чітко виявити в тлумаченні понять, визначених стандартом, і вимог до методу оцінки дебіторської заборгованості. Підводячи підсумок, доцільно вважати, що міжнародна бухгалтерська практика є більш уніфікованою, що сприяє достовірності дебіторської заборгованості та динамічному розвитку суб'єктів господарювання в ринковому середовищі.

⁴⁶ Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12. С. 38–42.

Окремим і завжди спірним питанням в обліку дебіторської заборгованості за національними стандартами є формування резерву сумнівних боргів.

Відповідно до НП(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на звичайну, сумнівну та безнадійну. Наявність безнадійної заборгованості ґрунтується на формуванні та обліку резервів безнадійної заборгованості підприємства. Для цього в НП(С)БО 10 наведено методику формування запасів, а також приклад їх розрахунку. Якщо порівнювати, як це питання відображено в міжнародних стандартах, то важливо зазначити, що в цих нормативних документах такої класифікації немає. Але на практиці використовувані класифікації подібні до тих, що наведені в НП(С)БО 10. Крім того, в IAS відсутній алгоритм, порядок повідомлення та розрахунку резерву сумнівної заборгованості. Але на практиці використовуються всі методи формування резерву, описані в національних стандартах. Треба зауважити, що на відміну від вітчизняних підприємств, підприємства, які працюють за міжнародними стандартами самостійно визначають критерії переведення заборгованості з одного класу до іншого та розглядають необхідність створення резерву сумнівних боргів, за необхідності користуючись послугами професійних експертів та фахівців.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

– дебіторська заборгованість являє собою несплачені суми, які боржник заборгував підприємству на певну дату в результаті їх взаємодії. Виникнення дебіторської заборгованості є нормальним явищем бізнес-процесів підприємства, і кожен суб'єкт господарювання зацікавлений в оптимізації її обсягу. Зменшення дебіторської заборгованості є забезпеченням для зменшення потреби підприємства в оборотних коштах і прискорення їх кругообігу;

– метою аудиту дебіторської заборгованості є перевірка та підтвердження цілісності, достовірності, законності та правильності ведення обліку дебіторської заборгованості підприємств. Аудит дебіторської

заборгованості є однією з найскладніших проблем аудиту, оскільки в цій частині найбільш ймовірні навмисні помилки, і користувачі фінансової звітності повинні бути впевнені в достовірності, показаної дебіторською заборгованістю з метою здійснення управлінського рішення. Особливістю аудиту дебіторської заборгованості є те, що ця заборгованість як форма кругообігу капіталу знаходиться на проміжній стадії між виробництвом і грошима. З одного боку, утворенню дебіторської заборгованості передують завершення виробничої стадії операційного циклу, проте з іншого – ще не відновлено грошову форму раніше інвестованого оборотного капіталу. Все це необхідно враховувати під час планування аудиту, щоб виробити прийнятний підхід до перевірки різних видів дебіторської заборгованості;

– нормативно-правові положення бухгалтерського обліку - це система законів і нормативних документів, за допомогою яких суб'єкти господарювання здійснюють господарсько-фінансову діяльність і забезпечують формування своєї бухгалтерської та фінансової звітності. Розуміння та застосування законодавчих ресурсів може допомогти прийняти обґрунтовані та обґрунтовані рішення щодо загального управління активами, включаючи дебіторську заборгованість, а також здійснювати аудит у відповідності до встановлених вимог.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Приватне акціонерне товариство «Київстар» (далі – «Київстар» або «Компанія») було створено та зареєстровано відповідно до законодавства України 3 вересня 1997 року. Загальна інформація про підприємство відображена на рис. 2.1.

Назва:	• «ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «КІЇВСТАР»
ЄДРПОУ:	• 21673832
Скорочена назва:	• ПРАТ "КІЇВСТАР"
Організаційно-правова форма:	• ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
Дані про початок діяльності:	• 03.09.1997
Основний напрямок діяльності:	• 61.20 Діяльність у сфері безпроводового електрозв'язку
Додаткові(й) напрямки(ок) діяльності:	<ul style="list-style-type: none"> • 46.52 Оптова торгівля електронним і телекомунікаційним устаткуванням, деталями до нього • 46.43 Оптова торгівля побутовими електротоварами й електронною апаратурою побутового призначення для приймання, записування, відтворювання звуку й зображення • 46.51 Оптова торгівля комп'ютерами, периферійним устаткуванням і програмним забезпеченням • 82.20 Діяльність телефонних центрів • 82.99 Надання інших допоміжних комерційних послуг, н.в.і.у. • 61.10 Діяльність у сфері проводового електрозв'язку • 61.90 інша діяльність у сфері електрозв'язку • 63.99 Надання інших інформаційних послуг, н.в.і.у.
Офіційна адреса:	• Україна, 03113, місто Київ, вул. ДЕГТЯРІВСЬКА, будинок 53

Рисунок 2.1. Загальна характеристика ПрАТ «Київстар» [47]

Діяльність Компанії включає проектування, будівництво та експлуатацію мережі стільникового зв'язку в Україні, а також надання широкого спектру послуг мобільного зв'язку та послуг домашнього Інтернету в Україні. Юридична адреса Компанії: вул. Дегтярівська, 53, Київ, 03113, Україна. Головний офіс Компанії розташований за юридичною адресою, що також є основним місцем здійснення діяльності Компанії. Компанія має Головний офіс у Києві.

Станом на 2019-2021 рр. компанія має інвестиції у дві дочірні компанії, що знаходяться в її повній власності, – Товариство з обмеженою відповідальністю «Старавто» та Товариство з обмеженою відповідальністю «СтарМані». Компанія та її дочірні підприємства для разом іменуються як «Група». Материнською

компанією Групи є компанія VEON Ltd. зі штаб-квартирою у м. Амстердам, Нідерланди.

Основні переваги та недоліки компанії ПрАТ «Київстар» відображено на рис. 2.2.

Рисунок 2.2. Основні переваги та недоліки компанії ПрАТ «Київстар»

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Організаційна структура управління підприємства відображена на рис. 2.3.

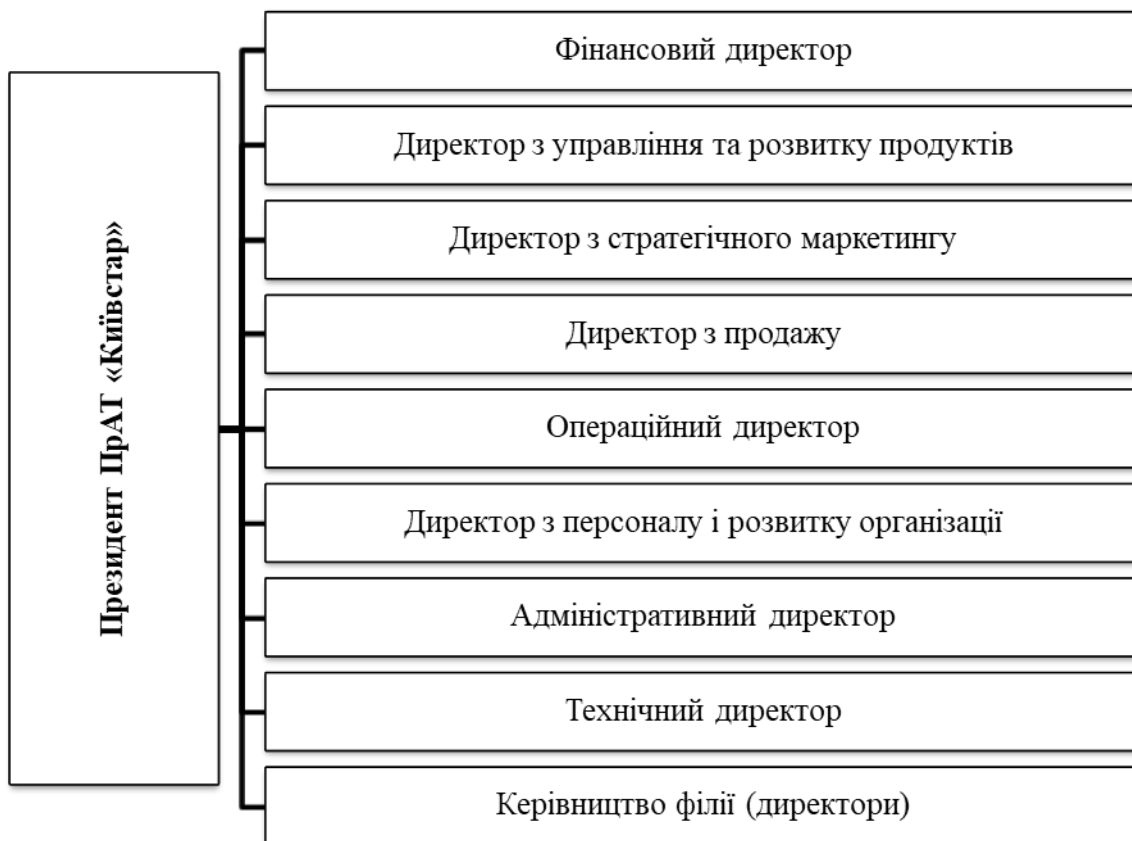

Рисунок 2.3. Організаційна структура управління ПрАТ «Київстар»

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Схема характеризує наявність в організації лінійно-функціональної структури управління, в якій усі функції, на які впливає управління, зосереджені у директорів. Відділи складаються з самостійних функціональних відділів, керівники та фахівці яких володіють знаннями та навичками в галузі та самостійно приймають виробничі рішення, готують проекти планів і звітів. Управлінський вплив може передати тільки одна особа - менеджер, який підзвітний вищому керівництву.

Керівництво філій здійснює загальний контроль і керівництво, контролює роботу різних підрозділів. Щотижневі зустрічі з керівниками відділів та експертами. На цих засіданнях були підведені підсумки роботи філії за тиждень, вирішено проблеми, що накопичилися, дана оцінка роботі філії. Директори філій призначаються на посади та звільняються з посад радою директорів за поданням генерального директора. Директор філії здійснює керівництво всією діяльністю філії згідно зі статутом, довіреністю та укладеним з ним трудовим договором.

Директору філії підпорядковані всі нижчестоящі керівники. Встановлено єдину вертикальну лінію лідерства та прямий шлях позитивного впливу на підлеглих. Перевагами такої структури управління є простота, надійність і економічність. У цьому випадку менеджер повинен охоплювати всі аспекти діяльності компанії.

Функціональний відділ проводить всю технічну підготовку виробництва, готує рішення проблем, пов'язаних з управлінням виробничим процесом, звільняє керівників виробничих ліній від планування фінансових розрахунків, матеріалів для виробництва і технічного забезпечення.

Управління персоналом відповідає за облік персоналу; прогнозування і планування його потреб; організацію набору, відбору, переведення, підготовки та перепідготовки, звільнення працівників; пошук і оцінку спеціалістів, керівників і надання рекомендацій керівництву щодо заміщення вакантних посад; організовує за спеціальними планами резерв і робота з резервом; підготовкою та участю в атестації персоналу.

До функцій співробітників, які входять до складу відділу управління персоналом ПрАТ «Київстар», входять: збір та аналіз інформації про ринок праці; планування та аналіз потреб у персоналі; перевірка та тестування; перепідготовка; документообіг, діловодство та картотека; підготовка кадрових листів. Робота підтримується комп'ютером. Тому в департаменті управління персоналом ПрАТ «Київстар» є розподіл обов'язків за цими напрямками. Крім того, крім суто «технічних» кадрових питань, Кадрова служба працює над розробкою гнучких програм розвитку та мотивації співробітників, покращення умов праці та проживання. Вони також формують соціальні партнерства та беруть участь у вирішенні трудових конфліктів і суперечок.

Розподіл повноважень в ПрАТ «Київстар» при прийнятті управлінських рішень наведено на рис. 2.4.

Рисунок 2.4. Розподіл повноважень в ПрАТ «Київстар» при прийнятті управлінських рішень

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Серед факторів, які можуть негативно вплинути на продажі продукції компанії, можна виділити: Зниження купівельної спроможності населення і відповідно менший попит на послуги стільникового зв'язку; посилення конкуренції в галузі. Непрямий вплив на продажі компанії також може підвищити рівень інфляції.

Розвиток мобільного Інтернету стає все більш важливим для зростання ринку мобільного зв'язку в Україні та країнах СНД. Розвиток мереж 3G, 4G та 5G є основою для якісних змін рівня споживання послуг мобільного Інтернету. Мережа LTE комерційно використовується по всій Україні.

Ринкові частки основних учасників ринку інтернет-послуг в 2020 році наведено на рис. 2.5.

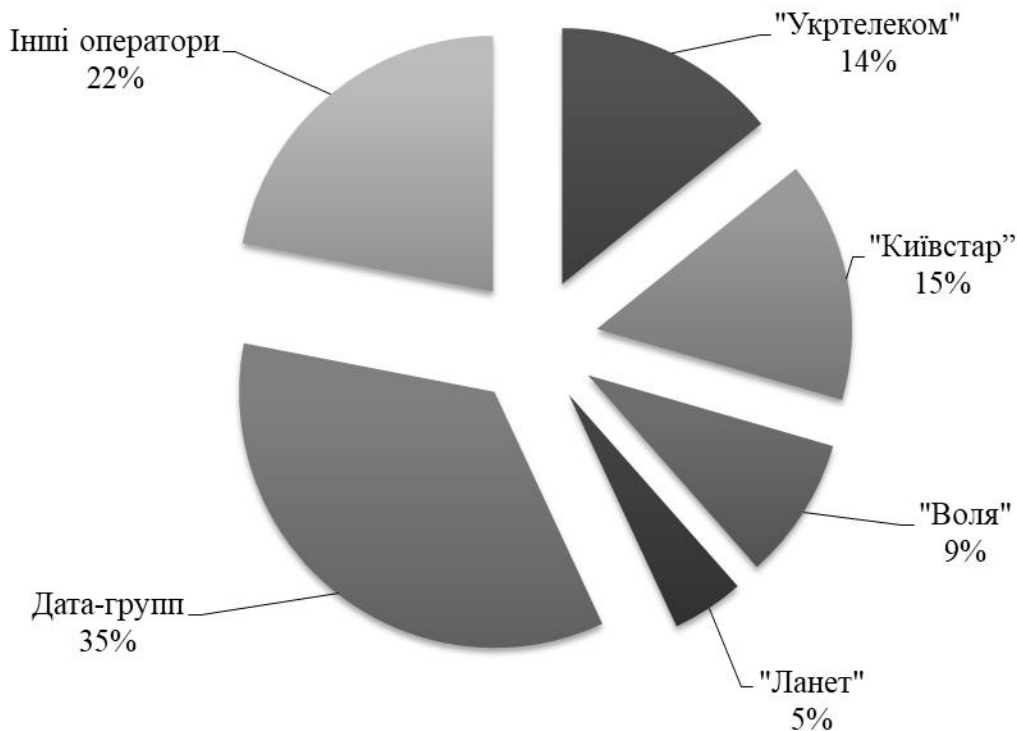

Рисунок 2.5. Основні гравці ринку інтернет-послуг в 2021 році

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Отже, частка ПрАТ «Київстар» в 2020 році на ринку інтернет-послуг складала 15,24%.

Ринок послуг стільникового зв'язку в Україні та країнах СНД стрімко розвивається через зниження рівня цін на послуги стільникового оператора та абонентське обладнання. Результатом цього є зростання проникнення стільникового зв'язку серед усіх широких верств населення. В Україні послуги мобільного зв'язку надають ПАТ «Укртелеком», ПАТ «Київстар», Vodafone Україна, lifecell.

У сегменті традиційного мобільного зв'язку ПрАТ «Київстар» найважливішими факторами зростання є підвищення загального рівня використання послуг зв'язку та більш активне споживання користувачами додаткових послуг із підвищенням їх лояльності. ПАТ «Київстар» надає клієнтам

тарифні пільги за чесними цінами, регулярно та оперативно інформує про будь-які зміни умов підключення та тарифних планів.

Розробка тарифних планів в ПрАТ «Київстар» здійснюється також з урахуванням регіональної специфіки, що дозволяє виводити на ринок пропозиції, адаптовані до кожного регіону.

Складемо стратегічний баланс з проведеного SWOT-аналізу (рис. 2.6).

Сильні сторони	<ul style="list-style-type: none"> •1. Висока якість мобільного зв'язку. •2. Висококваліфікований персонал, дуже мала плінність кадрів. •3. Постійне вдосконалення послуг. •4. Впізнання бренду оператора. •5. Інноваційні ідеї щодо нових послуг. •6. Високий рівень рентабельності. •7. Велика кількість сервісних центрів з обслуговування споживачів
Слабкі сторони	<ul style="list-style-type: none"> •1. Цінова політика. •2. Необхідність залучення інвестиційних коштів для впровадження нових послуг. •3. Зниження рівня кваліфікації кадрового складу. •4. Складна організаційна структура управління
Можливості	<ul style="list-style-type: none"> •1. Розширення ринку мобільного зв'язку. •2. Покращання якості послуг та їх розширення. •3. Інтенсивний розвиток інтернет-технологій.
Загрози	<ul style="list-style-type: none"> •1. Зниження купівельної спроможності споживачів. •2. Наявність сильних конкурентів, які міцно закріпилися на українському ринку. •3. Пропозиція на ринку більш дешевих послуг. •4. Поява на ринку непрямих конкурентів •4. Створення дилерської мережі. •5. Участь у благодійних акціях з метою підсилення іміджу компанії

Рисунок 2.6. SWOT-аналіз ПрАТ «Київстар»

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

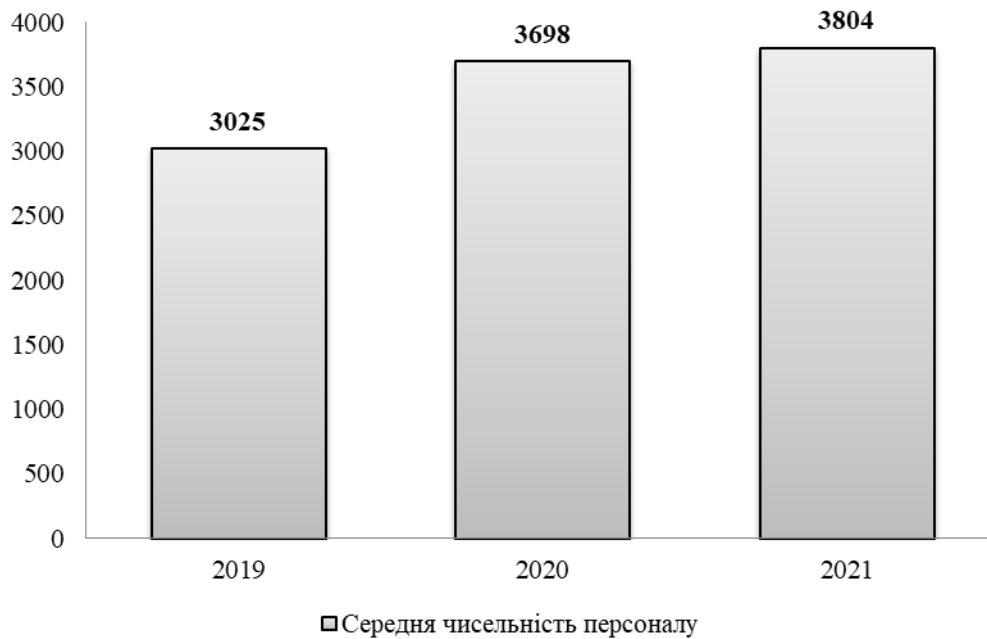
Результати SWOT-аналізу ПрАТ «Київстар» показують, що сьогодні оператор є сильним гравцем на ринку послуг мобільного зв'язку з багатьма можливостями, і повне використання цих можливостей дозволить зберегти лідерські позиції на ринку послуг мобільного зв'язку. Компанія продовжує брати

участь у благодійних акціях, оператори надають користувачам максимально оптимізовані умови співпраці. Однак загрози існують, і їх ігнорування може сильно послабити позиції компанії. Щоб запобігти таким наслідкам, слід постійно моніторити ринок і вивчати маркетингове середовище.

Отже, приватне акціонерне товариство «Київстар» (далі – «Київстар») було створено та зареєстровано відповідно до законодавства України 3 вересня 1997 року. Результати SWOT-аналізу ПрАТ «Київстар» показують, що сьогодні оператор є сильним гравцем на ринку послуг мобільного зв'язку з багатьма можливостями, і повне використання цих можливостей дозволить зберегти лідерські позиції на ринку послуг мобільного зв'язку. Компанія продовжує брати участь у благодійних акціях, оператори надають користувачам максимально оптимізовані умови співпраці. Однак загрози існують, і їх ігнорування може сильно послабити позиції компанії. Щоб запобігти таким наслідкам, слід постійно моніторити ринок і вивчати маркетингове середовище.

2.2. Фінансово-економічна характеристика підприємства

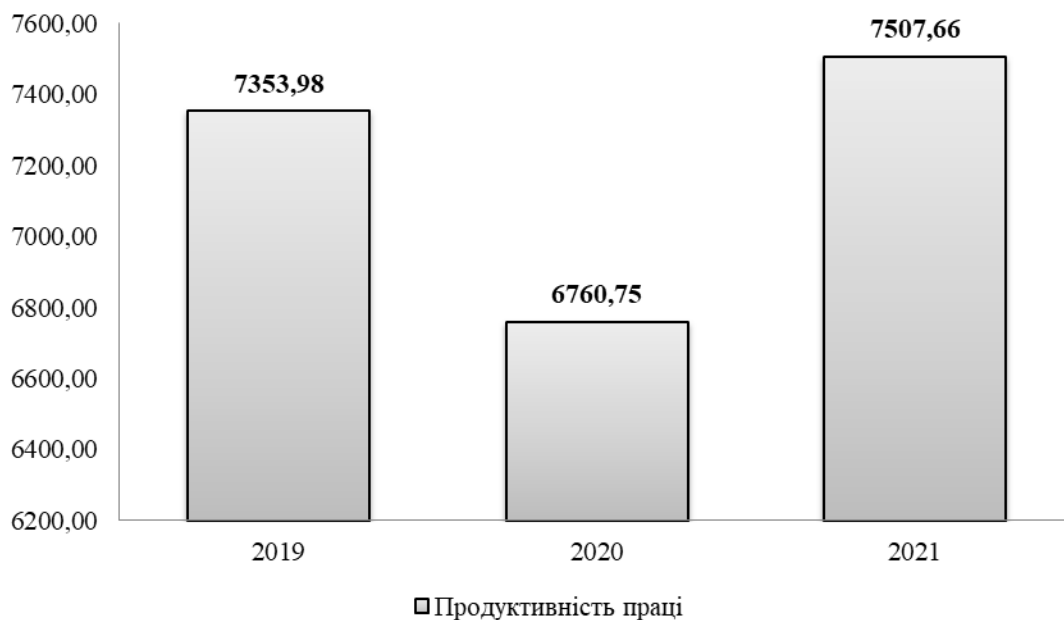
Фінансово-економічну характеристику підприємства ПрАТ «Київстар» розпочнемо із аналізу чисельності персоналу підприємства протягом досліджуваного періоду. Так, за період 2019-2021 рр. персонал підприємства мав чітку тенденцію до зростання із рівня в 3025 осіб в 2019 році до рівня в 3804 особи за результатом 2021 року. В цілому за три роки персонал підприємства збільшився на 25,75%.

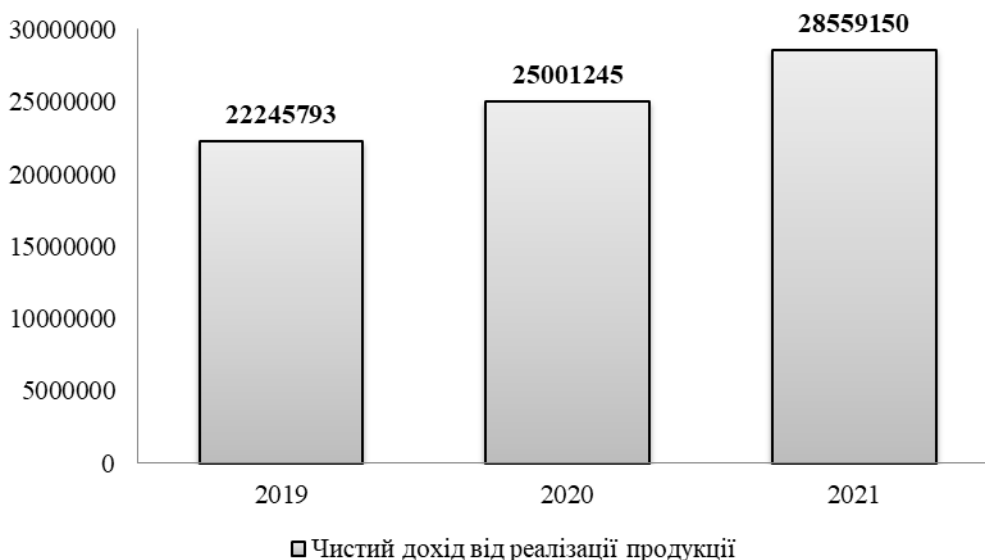
**Рисунок 2.7. Динаміка середньої чисельності персоналу
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., осіб**

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

В динаміці також спостерігалася чітка тенденція до зростання продуктивності персоналу підприємства із рівня в 7353,98 тис. грн. в 2019 році до рівня в 7507,66 тис. грн. за результатом 2021 року, тобто на 2,09%.

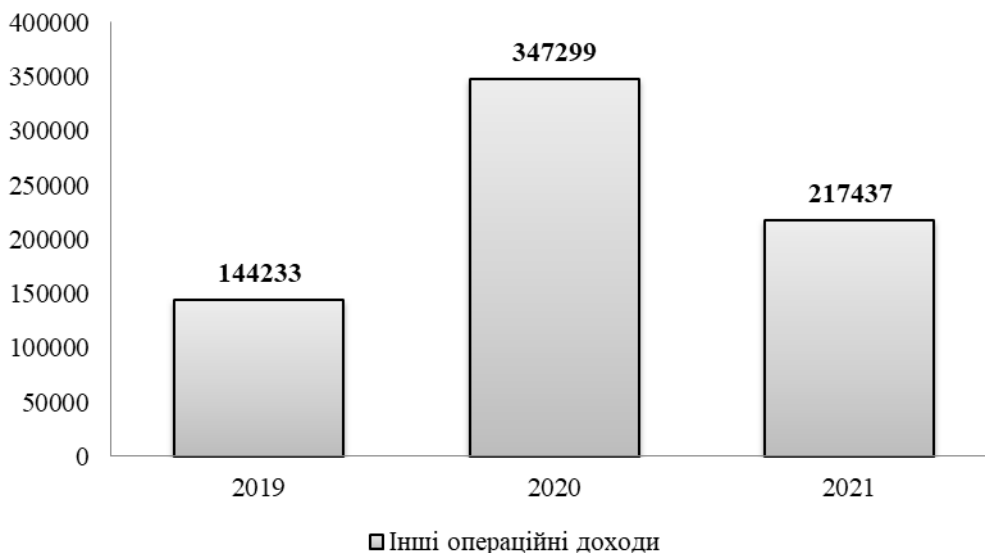

**Рисунок 2.8. Динаміка продуктивності праці персоналу
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

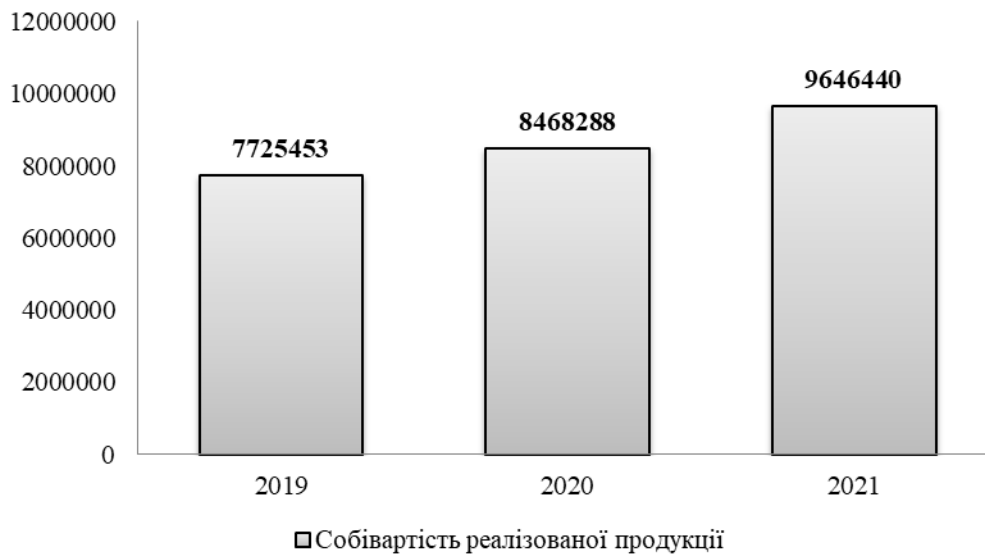
**Рисунок 2.9. Динаміка чистого доходу від реалізації
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Чистий дохід від реалізації продукції на підприємстві протягом 2019-2021 рр. мав чітку тенденцію до зростання із рівня в 22245793 тис. грн. в 2019 році до рівня в 28559150 тис. грн. за результатом 2021 року, тобто збільшився на 28,38%.

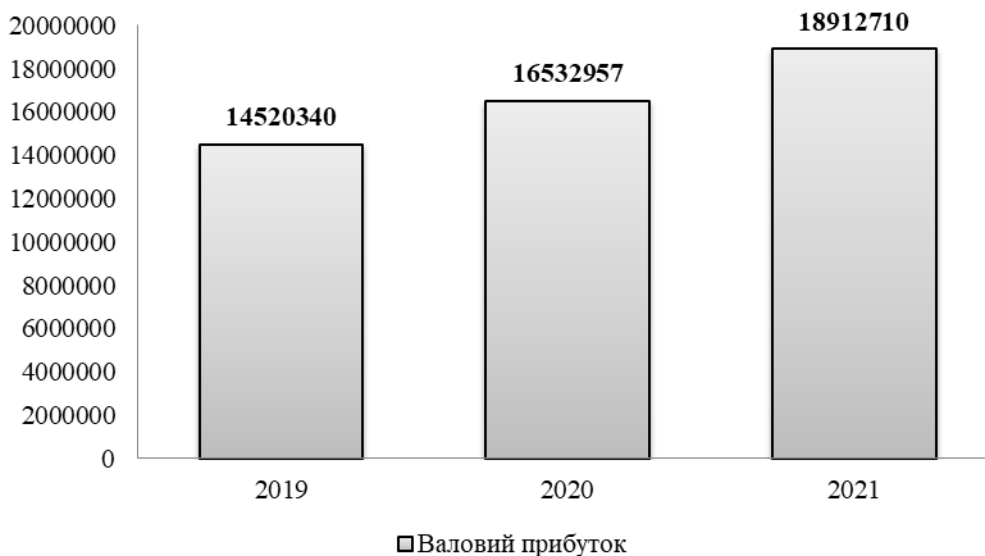
**Рисунок 2.10. Динаміка продуктивності праці персоналу
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Також позитивним є зростання інших операційних доходів підприємства на 50,7% із рівня в 144233 тис. грн. в 2019 році до рівня в 217437 тис. грн. в 2021 році.

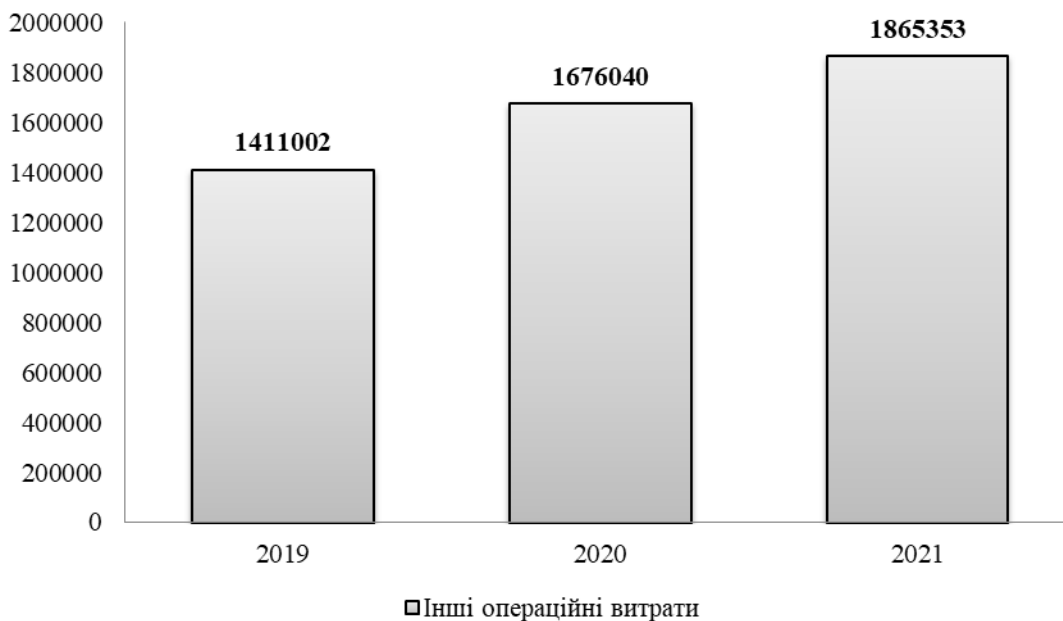

**Рисунок 2.11. Динаміка собівартості реалізованої продукції
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Собівартість реалізованої продукції протягом досліджуваного періоду зростає із рівня в 7725453 тис. грн. в 2019 році до рівня в 9646440 тис. грн. за результатом 2021 року. Таким чином, темп приросту становив 24,8%.

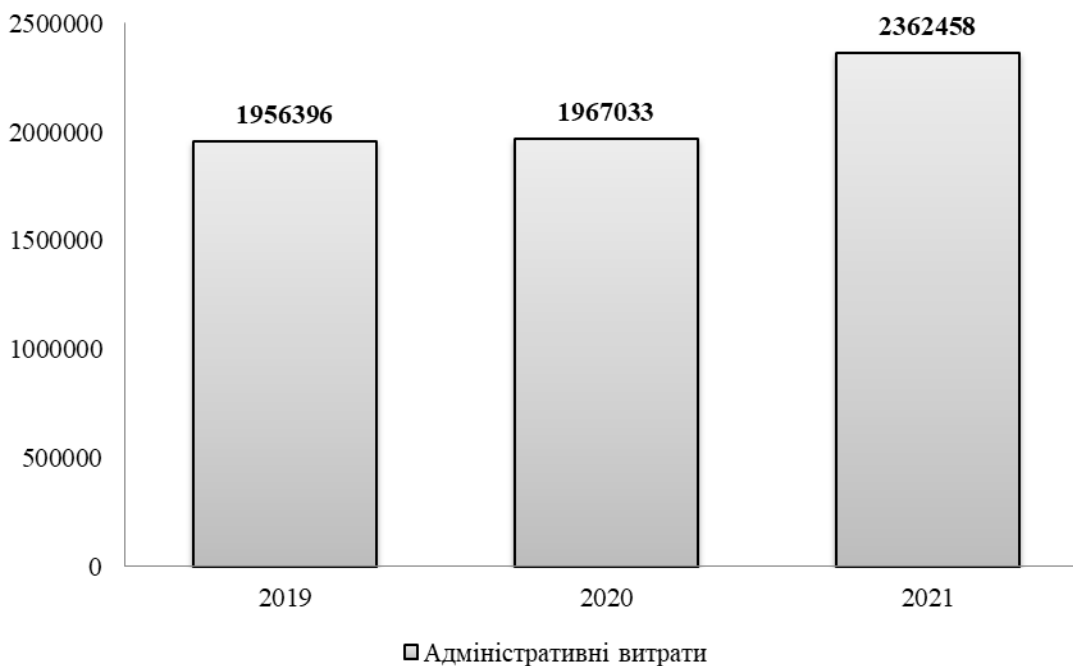

**Рисунок 2.12. Динаміка валового прибутку
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

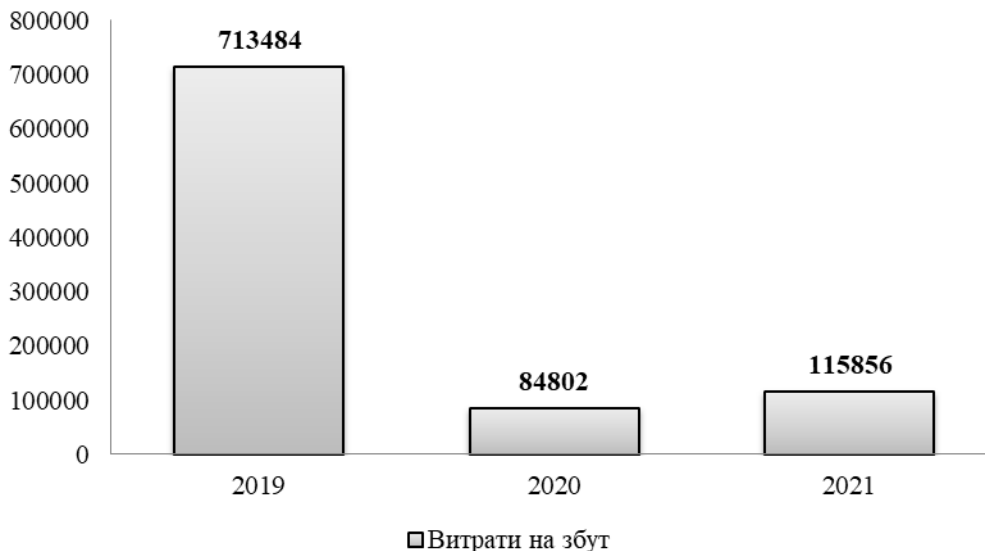

**Рисунок 2.13. Динаміка інших операційних витрат
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Інші операційні витрати протягом досліджуваного періоду мали тенденцію до зростання на 32,2%, а адміністративні витрати на підприємстві зросли практично на 21% за 2019-2021 рр.

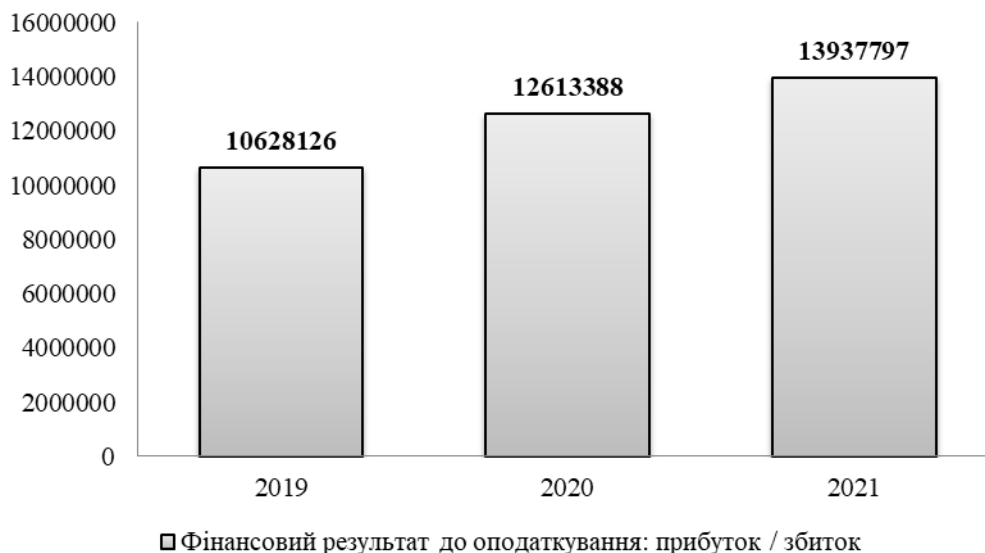

**Рисунок 2.14. Динаміка адміністративних витрат
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

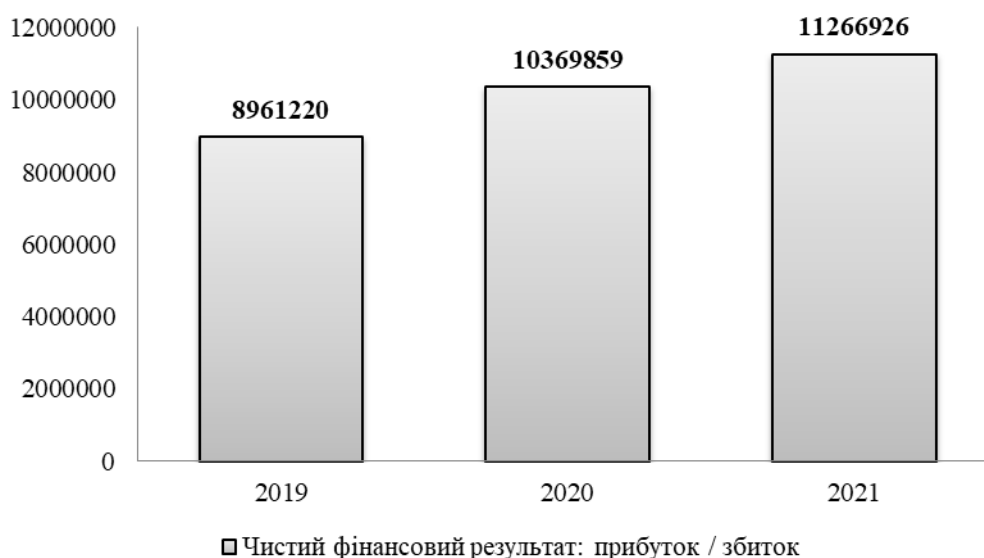
**Рисунок 2.15. Динаміка витрат на збут
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Витрати на збут протягом досліджуваного періоду зазнали рекордного скорочення на 84% із рівня в 713,484 млн. грн. в 2019 році до рівня в 115,856 млн. грн. за результатом 2021 року.

**Рисунок 2.16. Динаміка фінансового результату до оподаткування
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Протягом 2019-2021 рр. на підприємстві була позитивна динаміка до зростання фінансового результату до оподаткування на 31,14%.

**Рисунок 2.17. Динаміка чистого фінансового результату
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн. [47;48]**

Чистий прибуток підприємства протягом досліджуваного періоду мав чітку тенденцію до зростання на 25,73% із рівня в 8 961 220 тис. грн. в 2019 році до рівня в 11 266 926 тис. грн. в 2021 році.

Таблиця 2.1

**Динаміка ефективності використання основних фондів
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн.**

Показники	Роки			Абсолютний приріст		Темп приросту, %	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020/ 2019	2021/ 2020
Чистий дохід	22245793	25001245	28559150	2755452,00	3557905,00	12,39	14,23
Основні засоби	12044185	13823556	16291426	1779371,00	2467870,00	14,77	17,85
Фондовіддача	1,85	1,81	1,75	-0,04	-0,06	-2,08	-3,07
Фондомісткість	0,54	0,55	0,57	0,01	0,02	2,12	3,17
Середня чисельність персоналу	3025,00	3698,00	3804,00	673,00	106,00	22,25	2,87
Фондоозброєність	3981,55	3738,12	4282,71	-243,43	544,59	-6,11	14,57

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Протягом 2019-2021 рр. на підприємстві відбувалося покращення рівня фондоозброєності підприємства на 14,6%, проте відбувалося скорочення рівня фондовіддачі на 3,07%, що є негативним в роботі підприємства.

Таблиця 2.2

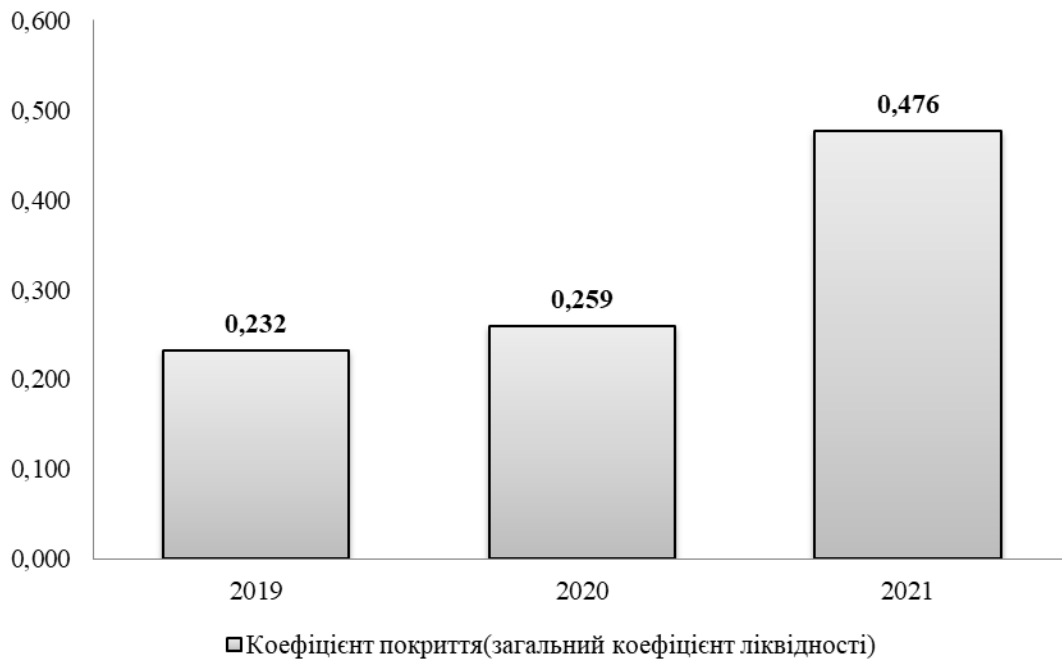
Динаміка продуктивності праці персоналу

ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Абсолютний приріст	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	11,64	11,26	9,38	-0,39	-1,88
Тривалість обороту оборотних засобів	30,92	31,98	38,38	1,06	6,41
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	337,19	486,91	761,46	149,72	274,55
Тривалість обороту виробничих запасів	1,07	0,74	0,47	-0,33	-0,27
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	26,35	30,32	26,04	3,97	-4,28
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	13,66	11,87	13,83	-1,79	1,95
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Тривалість операційного циклу	14,73	12,61	14,30	-2,12	1,69

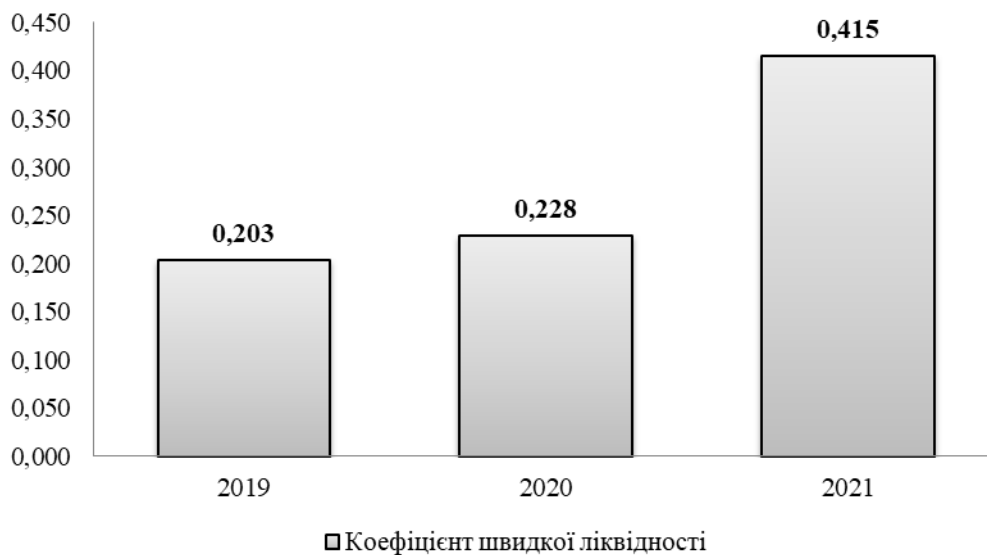
Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Протягом досліджуваного періоду на підприємстві скоротився операційний цикл із рівня в 14,7 днів до рівня в 14,3 днів, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про зменшення періоду перетворення дебіторської заборгованості та запасів на грошові активи підприємства.

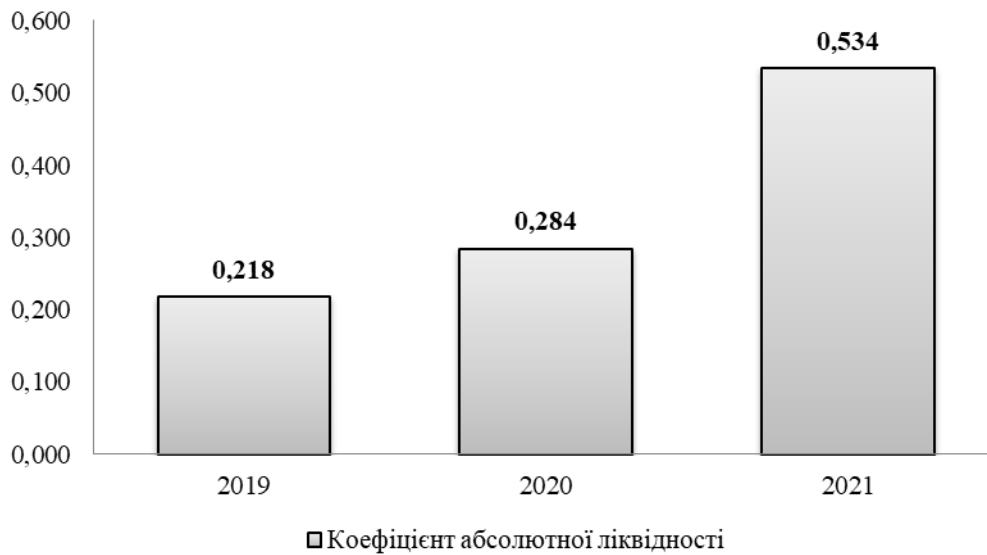

**Рисунок 2.18. Динаміка коефіцієнту покриття
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр. [47;48]**

Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт покриття був менше нормативних значень в 1, що свідчить про неможливість покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів.

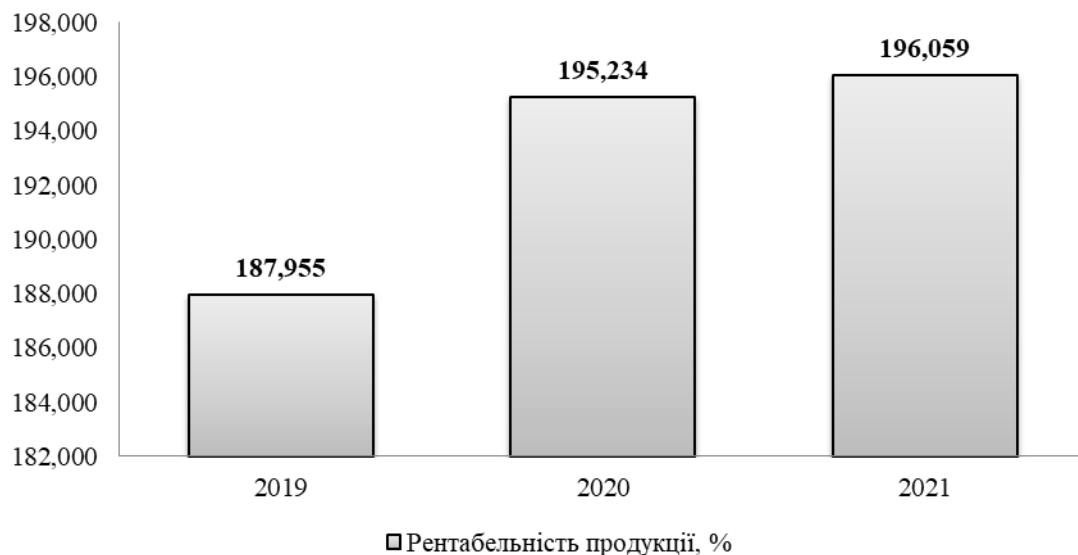

**Рисунок 2.19. Динаміка коефіцієнту ліквідності
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр. [47;48]**

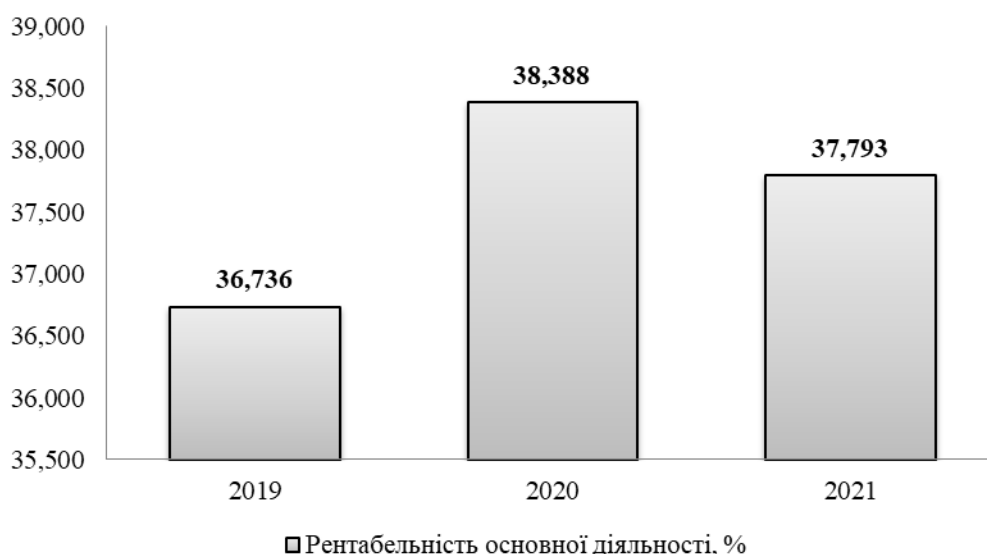
**Рисунок 2.20. Динаміка коефіцієнту абсолютної ліквідності
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр. [47;48]**

Позитивним в динаміці є зростання коефіцієнтів абсолютної та швидкої ліквідності, що свідчить про зростання можливості покриття найбільш термінові зобов'язання відповідними групами оборотних активів підприємства.

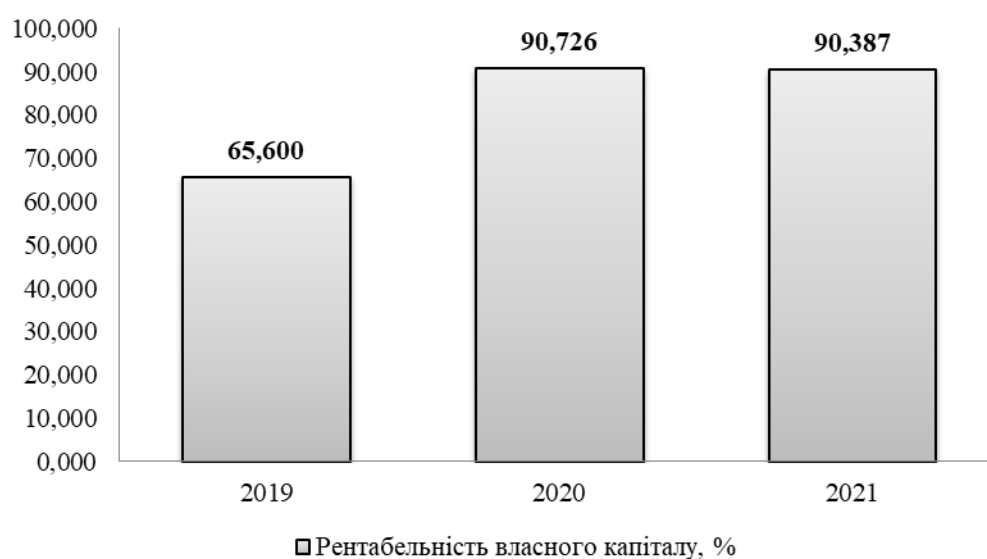
**Рисунок 2.21. Динаміка рентабельності продукції
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., % [47;48]**

Рентабельність продукції на підприємстві протягом досліджуваного періоду мала чітку тенденцію до зростання із рівня в 187,9% в 2019 році до рівня в 196,1%.

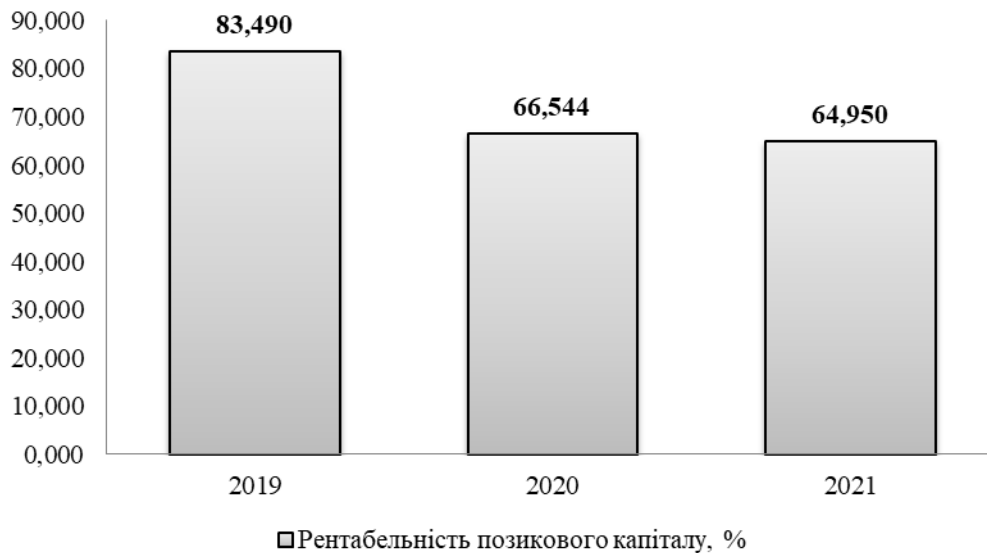

**Рисунок 2.22. Динаміка рентабельності основної діяльності
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., % [47;48]**

Також відбувалося зростання рівня рентабельності основної діяльності та власного капіталу, в першу чергу за рахунок зростання чистого прибутку підприємства протягом 2019-2021 рр.

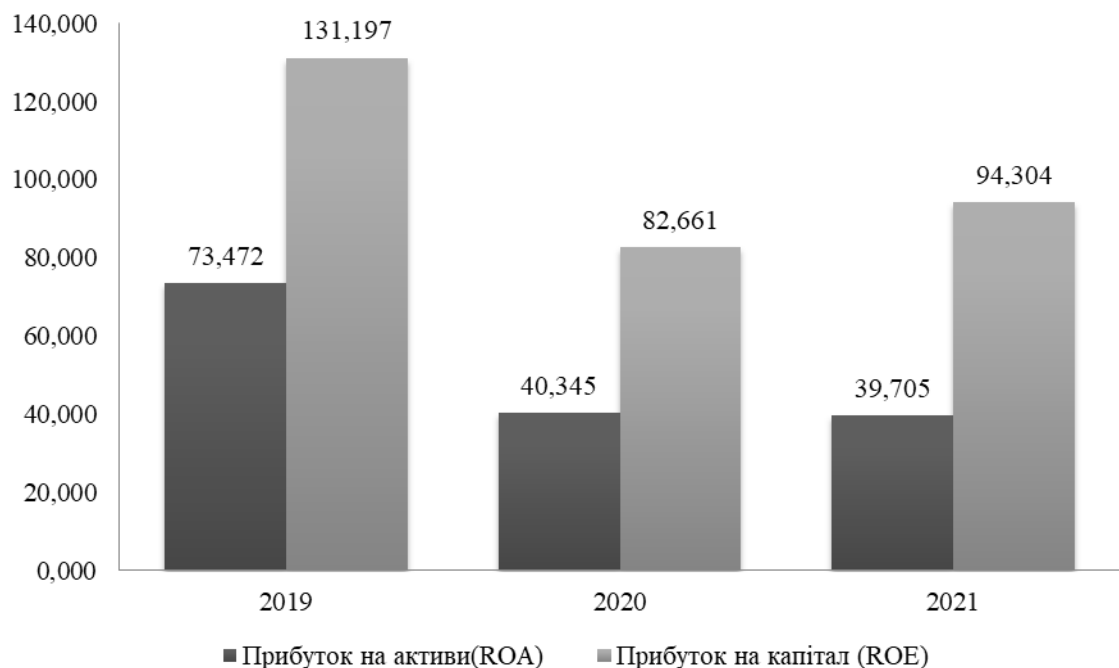

**Рисунок 2.23. Динаміка рентабельності власного капіталу
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., % [47;48]**

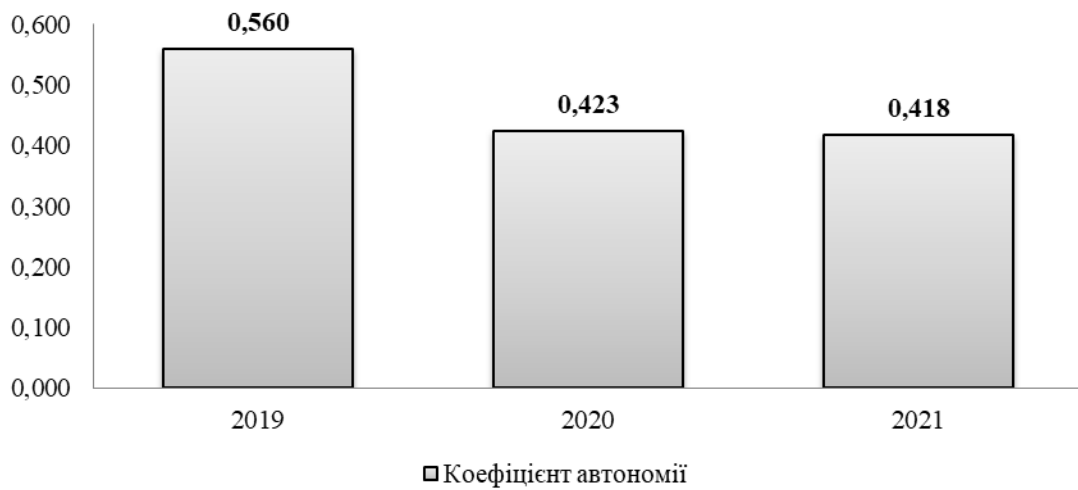
**Рисунок 2.24. Динаміка рентабельності позикового капіталу
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., % [47;48]**

Рентабельність позикового капіталу на підприємстві мала чітку тенденцію до зменшення із рівня в 83,5% в 2019 році до 64,95% за результатом 2021 року.

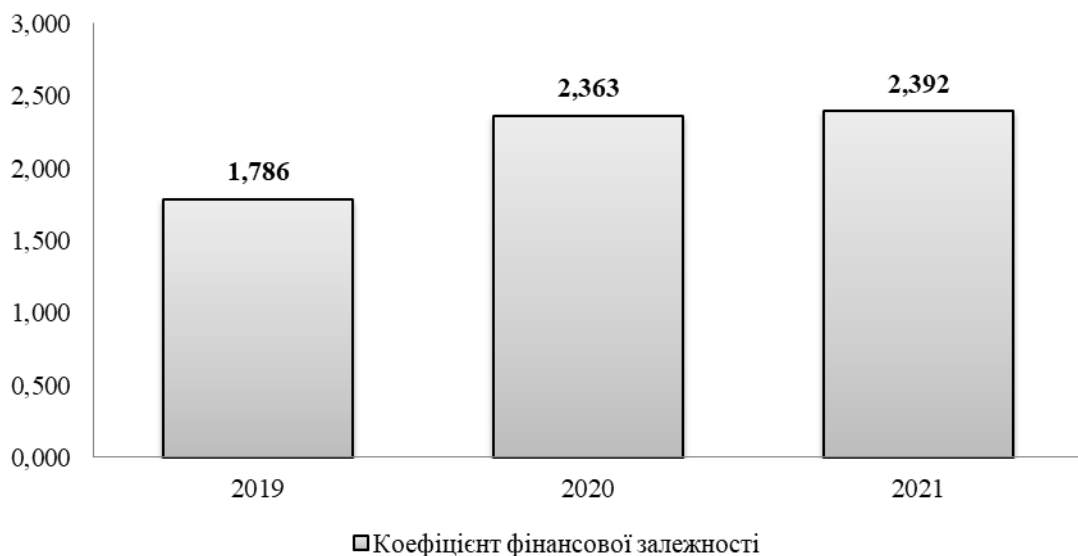
**Рисунок 2.25. Динаміка прибутку на активи та прибутку на капітал
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр., %[47;48]**

Протягом досліджуваного періоду відбулося скорочення рівня прибутку на активи та прибутку на капітал підприємства, що є негативним в діяльності ПрАТ «Київстар».

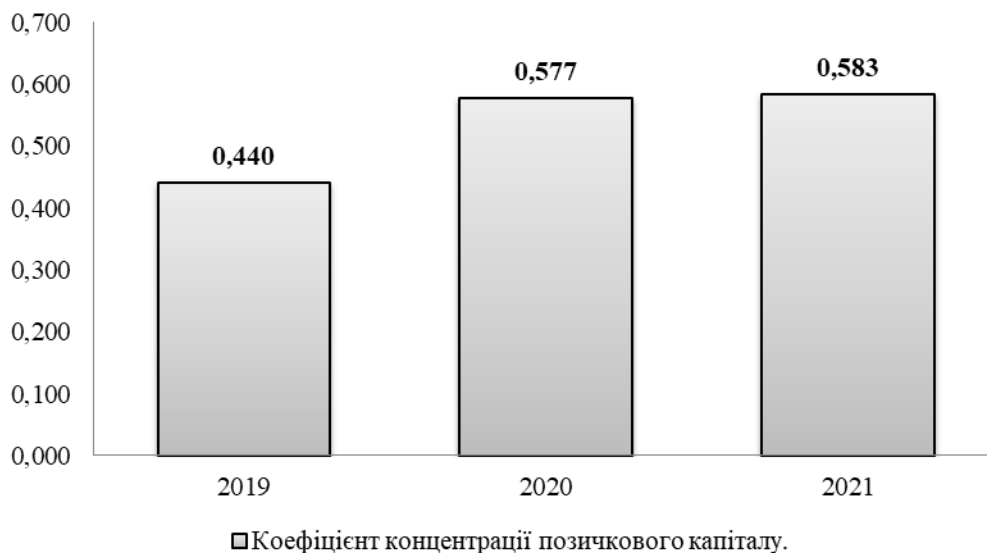
**Рисунок 2.26. Динаміка коефіцієнту автономії
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр. [47;48]**

Коефіцієнт автономії на підприємстві протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення із рівня в 0,56 в 2019 році до рівня в 0,418 за результатом 2021 року. Дане зменшення є негативним адже свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

**Рисунок 2.27. Динаміка коефіцієнту фінансової залежності
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр. [47;48]**

Протягом досліджуваного періоду відбувалося негативне зростання рівня фінансової залежності підприємства із рівня в 1,786 в 2019 році до рівня в 2,392 за результатом 2021 року. Дане зростання відбулося за рахунок збільшення рівня концентрації позикового капіталу підприємства.

**Рисунок 2.. Динаміка коефіцієнту концентрації позикового капіталу
ПрАТ «Київстар» в 2019-2021 рр. [47;48]**

Так, рівень концентрації позикового капіталу підприємства протягом 2019-2021 рр. збільшився із рівня в 44,0% в 2019 році до рівня в 58,3% за результатом 2021 року.

Отже, чистий дохід від реалізації продукції на підприємстві протягом 2019-2021 рр. мав чітку тенденцію до зростання із рівня в 22245793 тис. грн. в 2019 році до рівня в 28559150 тис. грн. за результатом 2021 року, тобто збільшився на 28,38%. Чистий прибуток підприємства протягом досліджуваного періоду мав чітку тенденцію до зростання на 25,73% із рівня в 8961220 тис. грн. в 2019 році до рівня в 11266926 тис. грн. в 2021 році. Протягом 2019-2021 рр. на підприємстві відбувалося покращення рівня фондоозброєності підприємства на 14,6%, проте відбувалося скорочення рівня фондівіддачі на 3,07%, що є негативним в роботі підприємства. Протягом досліджуваного періоду на підприємстві скоротився операційний цикл із рівня в 14,7 днів до рівня в 14,3 днів, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про зменшення періоду

перетворення дебіторської заборгованості та запасів на грошові активи підприємства. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт покриття був менше нормативних значень в 1, що свідчить про неможливість покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. Позитивним в динаміці є зростання коефіцієнтів абсолютної та швидкої ліквідності, що свідчить про зростання можливості покриття найбільш термінові зобов'язання відповідними групами оборотних активів підприємства. Рентабельність продукції на підприємстві протягом досліджуваного періоду мала чітку тенденцію до зростання із рівня в 187,9% в 2019 році до рівня в 196,1%. Також відбувалося зростання рівня рентабельності основної діяльності та власного капіталу, в першу чергу за рахунок зростання чистого прибутку підприємства протягом 2019-2021 рр. Рентабельність позикового капіталу на підприємстві мала чітку тенденцію до зменшення із рівня в 83,5% в 2019 році до 64,95% за результатом 2021 року. Протягом досліджуваного періоду відбулося скорочення рівня прибутку на активи та прибутку на капітал підприємства, що є негативним в діяльності ПрАТ «Київстар». Коефіцієнт автономії на підприємстві протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення із рівня в 0,56 в 2019 році до рівня в 0,418 за результатом 2021 року. Дане зменшення є негативним адже свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Протягом досліджуваного періоду відбувалося негативне зростання рівня фінансової залежності підприємства із рівня в 1,786 в 2019 році до рівня в 2,392 за результатом 2021 року. Дане зростання відбулося за рахунок збільшення рівня концентрації позикового капіталу підприємства. Так, рівень концентрації позикового капіталу підприємства протягом 2019-2021 рр. збільшився із рівня в 44,0% в 2019 році до рівня в 58,3% за результатом 2021 року.

2.3. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства

Протягом 2019-2020 рр. торгова та інша дебіторська заборгованість мала тенденцію до зростання на 2,49%.

Таблиця 2.3

**Динаміка торгової та іншої заборгованості
ПрАТ «Київстар» в 2019-2020 рр., тис. грн.**

Показники	2020 рік	2019 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Торгова дебіторська заборгованість від абонентів	360 449	330 576	29 873	-8,29
Торгова дебіторська заборгованість за надання послуг з'єднання та доступу до мереж	298 560	212 910	85 650	-28,69
Торгова дебіторська заборгованість за роумінг	150 715	280 123	-129 408	85,86
Дебіторська заборгованість від продажу довгострокових активів	6 793	2 552	4 241	-62,43
Торгова дебіторська заборгованість від дилерів за картки поповнення рахунків та стартові пакети	5 448	25 035	-19 587	359,53
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1 610	4 999	-3 389	210,50
Інша дебіторська заборгованість	22 063	36 245	-14 182	64,28
Резерв під очікувані кредитні збитки	-180 358	-168 787	-11 571	-6,42
Всього фінансових активів у складі торгової та іншої дебіторської заборгованості	665 280	723 653	-58 373	8,77
Аванси видані	91 836	74 653	17 183	-18,71
Інші розрахунки з бюджетом	74 203	54 824	19 379	-26,12
Резерв під очікувані кредитні збитки	-3 856	-5 064	1 208	31,33
Всього	827 463	848 066	-20 603	2,49

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Протягом 2020-2021 рр. торгова та інша дебіторська заборгованість мала тенденцію до скорочення на 25%.

Таблиця 2.4

**Динаміка торгової та іншої заборгованості
ПрАТ «Київстар» в 2020-2021 рр., тис. грн.**

Торгова та інша дебіторська заборгованість	2021 рік	2020 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Торгова дебіторська заборгованість від абонентів	474 271	360 449	113 822	-24,00
Торгова дебіторська заборгованість за надання послуг з'єднання та доступу до мереж	296 024	298 560	-2 536	0,86
Торгова дебіторська заборгованість за роумінг	254 314	150 715	103 599	-40,74
Дебіторська заборгованість за надані послуги	59 105	8 575	50 530	-85,49
Дебіторська заборгованість від продажу довгострокових активів	8 222	6 793	1 429	-17,38
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	5 327	1 537	3 790	-71,15
Торгова дебіторська заборгованість від дилерів за картки поповнення рахунків та стартові пакети	4 698	5 448	-750	15,96
Інша дебіторська заборгованість	17 910	14 330	3 580	-19,99
Резерв під очікувані кредитні збитки	-241 903	-180 358	-61 545	-25,44
Всього фінансових активів у складі торгової та іншої дебіторської заборгованості	877 968	666 049	211 919	-24,14
Аванси видані	155 503	91 806	63 697	-40,96
Інші розрахунки з бюджетом	73 795	72 173	1 622	-2,20
Резерв під очікувані кредитні збитки	-5 045	-3 856	-1 189	-23,57
Всього	1 102 221	826 172	276 049	-25,04

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

В структурі дебіторської заборгованості найбільшу питому вагу становили торгова дебіторська заборгованість від абонентів, яка в структурі складала понад 43%.

Таблиця 2.5

**Динаміка структури торгової та іншої заборгованості
ПрАТ «Київстар» в 2020-2021 рр., %**

Торгова та інша дебіторська заборгованість	2021 рік	2020 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.
Торгова дебіторська заборгованість від абонентів	43,03	43,63	-0,60
Торгова дебіторська заборгованість за надання послуг з'єднання та доступу до мереж	26,86	36,14	-9,28
Торгова дебіторська заборгованість за роумінг	23,07	18,24	4,83
Дебіторська заборгованість за надані послуги	5,36	1,04	4,32
Дебіторська заборгованість від продажу довгострокових активів	0,75	0,82	-0,08
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	0,48	0,19	0,30
Торгова дебіторська заборгованість від дилерів за картки поповнення рахунків та стартові пакети	0,43	0,66	-0,23
Інша дебіторська заборгованість	1,62	1,73	-0,11
Резерв під очікувані кредитні збитки	-21,95	-21,83	-0,12
Всього фінансових активів у складі торгової та іншої дебіторської заборгованості	79,65	80,62	-0,96
Аванси видані	14,11	11,11	3,00
Інші розрахунки з бюджетом	6,70	8,74	-2,04
Резерв під очікувані кредитні збитки	-0,46	-0,47	0,01
Всього	100,00	100,00	0,00

Джерело: побудовано автором на основі [47;48]

Станом на 31 грудня 2021 року та 31 грудня 2020 року торгова та інша дебіторська заборгованість є безпроцентною та погашається в ході звичайної господарської діяльності Компанії. Компанія застосовує спрощений підхід до

створення резервів під очікувані кредитні збитки, передбачений МСФЗ 9, який дозволяє використання резерву під очікувані збитки за весь строк інструменту для всіх активів у категорії "Торгова та інша дебіторська заборгованість". Для оцінки очікуваного кредитного збитку торгова та інша дебіторська заборгованість об'єднана у категорії згідно зі спільними характеристиками кредитного ризику та кількістю днів прострочення. Рівні очікуваних кредитних збитків основані на графіках платежів за продажами за 18 місяців до кожної звітної дати та аналогічних історичних кредитних збитках, понесених за цей період. Рівні збитків за минулі періоди коригуються з урахуванням поточної та прогнозованої інформації про макроекономічні фактори, що впливають на здатність клієнтів погашати дебіторську заборгованість.

Висновки до розділу 2

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

- приватне акціонерне товариство «Київстар» (далі – «Київстар») було створено та зареєстровано відповідно до законодавства України 3 вересня 1997 року. Результати SWOT-аналізу ПрАТ «Київстар» показують, що сьогодні оператор є сильним гравцем на ринку послуг мобільного зв'язку з багатьма можливостями, і повне використання цих можливостей дозволить зберегти лідерські позиції на ринку послуг мобільного зв'язку. Компанія продовжує брати участь у благодійних акціях, оператори надають користувачам максимально оптимізовані умови співпраці. Однак загрози існують, і їх ігнорування може сильно послабити позиції компанії. Щоб запобігти таким наслідкам, слід постійно моніторити ринок і вивчати маркетингове середовище;

- чистий дохід від реалізації продукції на підприємстві протягом 2019-2021 рр. мав чітку тенденцію до зростання із рівня в 22245793 тис. грн. в 2019 році до рівня в 28559150 тис. грн. за результатом 2021 року, тобто збільшився на 28,38%. Чистий прибуток підприємства протягом досліджуваного періоду мав чітку

тенденцію до зростання на 25,73% із рівня в 8961220 тис. грн. в 2019 році до рівня в 11266926 тис. грн. в 2021 році. Протягом 2019-2021 рр. на підприємстві відбувалося покращення рівня фондоозброєності підприємства на 14,6%, проте відбувалося скорочення рівня фондівіддачі на 3,07%, що є негативним в роботі підприємства. Протягом досліджуваного періоду на підприємстві скоротився операційний цикл із рівня в 14,7 днів до рівня в 14,3 днів, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про зменшення періоду перетворення дебіторської заборгованості та запасів на грошові активи підприємства. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт покриття був менше нормативних значень в 1, що свідчить про неможливість покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. Позитивним в динаміці є зростання коефіцієнтів абсолютної та швидкої ліквідності, що свідчить про зростання можливості покриття найбільш термінові зобов'язання відповідними групами оборотних активів підприємства. Рентабельність продукції на підприємстві протягом досліджуваного періоду мала чітку тенденцію до зростання із рівня в 187,9% в 2019 році до рівня в 196,1%. Також відбувалося зростання рівня рентабельності основної діяльності та власного капіталу, в першу чергу за рахунок зростання чистого прибутку підприємства протягом 2019-2021 рр. Рентабельність позикового капіталу на підприємстві мала чітку тенденцію до зменшення із рівня в 83,5% в 2019 році до 64,95% за результатом 2021 року. Протягом досліджуваного періоду відбулося скорочення рівня прибутку на активи та прибутку на капітал підприємства, що є негативним в діяльності ПрАТ «Київстар». Коефіцієнт автономії на підприємстві протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення із рівня в 0,56 в 2019 році до рівня в 0,418 за результатом 2021 року. Дане зменшення є негативним адже свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Протягом досліджуваного періоду відбувалося негативне зростання рівня фінансової залежності підприємства із рівня в 1,786 в 2019 році до рівня в 2,392 за результатом 2021 року. Дане зростання відбулося за рахунок збільшення рівня концентрації позикового капіталу підприємства. Так, рівень концентрації

позикового капіталу підприємства протягом 2019-2021 рр. збільшився із рівня в 44,0% в 2019 році до рівня в 58,3% за результатом 2021 року.

- станом на 31 грудня 2021 року та 31 грудня 2020 року торгова та інша дебіторська заборгованість є безпроцентною та погашається в ході звичайної господарської діяльності Компанії. Компанія застосовує спрощений підхід до створення резервів під очікувані кредитні збитки, передбачений МСФЗ 9, який дозволяє використання резерву під очікувані збитки за весь строк інструменту для всіх активів у категорії "Торгова та інша дебіторська заборгованість". Для оцінки очікуваного кредитного збитку торгова та інша дебіторська заборгованість об'єднана у категорії згідно зі спільними характеристиками кредитного ризику та кількістю днів прострочення. Рівні очікуваних кредитних збитків основані на графіках платежів за продажами за 18 місяців до кожної звітної дати та аналогічних історичних кредитних збитках, понесених за цей період. Рівні збитків за минулі періоди коригуються з урахуванням поточної та прогнозованої інформації про макроекономічні фактори, що впливають на здатність клієнтів погашати дебіторську заборгованість.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

3.1. Інформаційно-облікове забезпечення аудиту дебіторської заборгованості

Здійснення розрахункових операцій призводить до змін у структурі капітальних активів і пасивів, що суттєво впливає на фінансовий стан підприємства. Тому важливо проводити якісні аудити дебіторської заборгованості, щоб надати користувачам фінансової звітності мінімальну впевненість щодо достовірності, правдивості, повноти та законності наданої інформації.

Сучасний стан української економіки характеризується платіжною кризою, коли дебіторська заборгованість підприємств досягає величезних розмірів. Тому аудит дебіторської заборгованості є актуальним питанням, оскільки спонукає підприємства проводити більш ретельний і регулярний аналіз дебіторської заборгованості та активно вживати заходів для стягнення заборгованості з неплатників через арбітраж.

Слід зазначити, що метою аудиту дебіторської заборгованості є визначення достовірності даних про стан розрахунків, повноти та своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку розрахунків прийнятої облікової політики.

Метою проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» є висловлення незалежної професійної думки аудитора щодо правильності відображення інформації про дебіторську заборгованість у звітності підприємства. Основні завдання аудиту дебіторської заборгованості:

- дотримуватись вимог чинного законодавства щодо розрахунків з боржниками;

- визначити законність дебіторської заборгованості підприємства;
- перевірити своєчасність погашення заборгованості;
- оцінити правильність ведення зведеного та аналітичного обліку розрахунків з дебіторами;
- перевірити наявність та правильність оформлення основних документів, що підтверджують факт виникнення або погашення дебіторської заборгованості;
- перевірити правильність оцінки дебіторської заборгованості та розрахунку резерву безнадійних боргів;
- визначити правильність класифікації дебіторської заборгованості та відповідність іншим бухгалтерським вимогам НП (С)БО № 10 «Дебіторська заборгованість»;
- перевірити правильність списання заборгованості, за якою минув строк позовної давності;
- доцільність визначення заходів, які вживає підприємство для усунення причин простроченої заборгованості;
- перевірити дотримання законодавства про розрахунки з відповідальними особами та правильність їх відображення в бухгалтерському обліку;
- визначити достовірність показників фінансової звітності щодо дебіторської заборгованості та розкрити необхідну інформацію в примітках до річних фінансових звітів.

Об'єктом аудиту є розрахункові справи з покупцями та замовниками; отримана підприємством передоплата; претензії та відшкодування матеріальних збитків; розрахунок з відповідальною особою підприємства тощо.

Джерелами інформації для аудиту дебіторської заборгованості є (рис. 3.1):

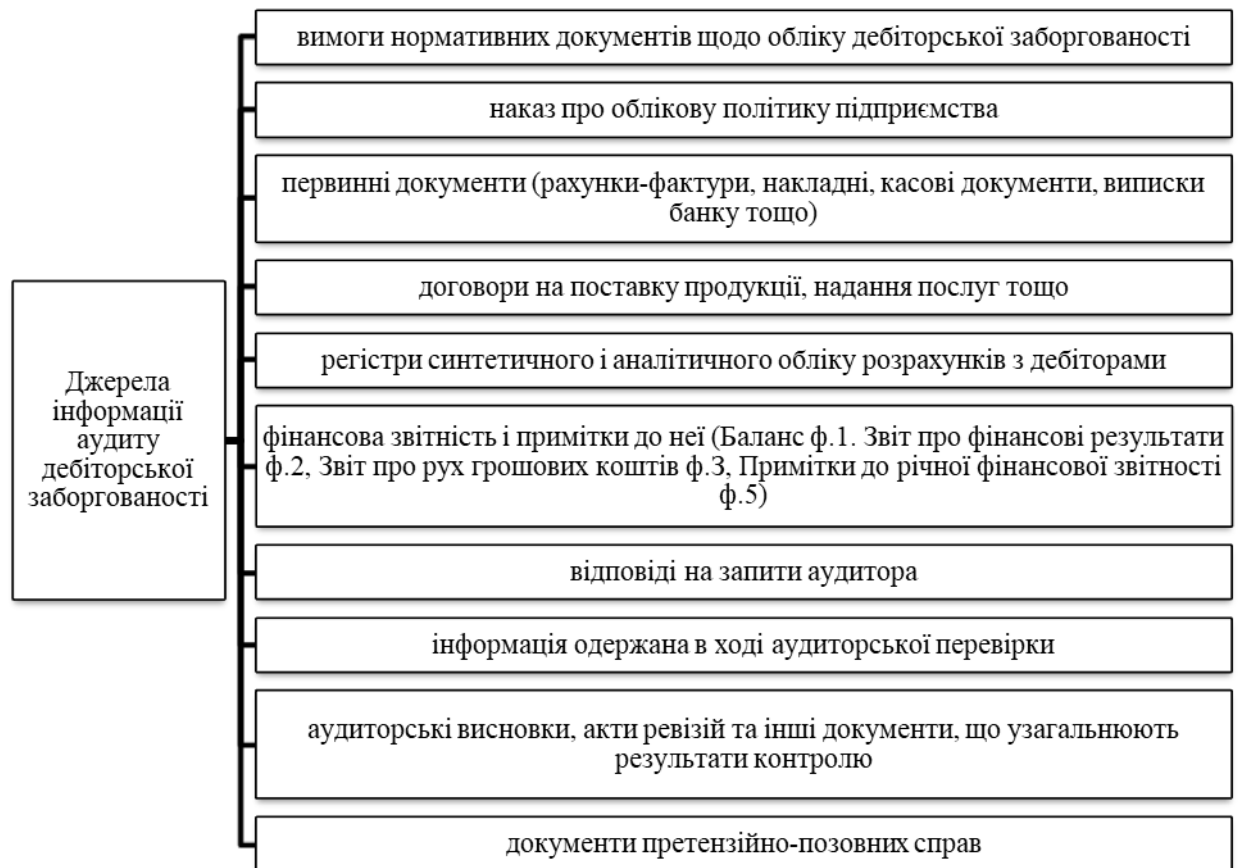

Рисунок 3.1. Джерела інформації аудиту дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

Аудит дебіторської заборгованості повинен підтвердити, що зобов'язання у бухгалтерських книгах є справжніми та відображають суми, зазначені у балансових звітах. Аудитори повинні переконатися, що резерви за безнадійними боргами реалістичні та не завищені. Кредити та повернення за повернені товари також мають бути підтверджені фактами та точними даними. Аудитор повинен упевнитися в наявності та належному функціонуванні всіх необхідних внутрішніх засобів контролю. Також мають бути протестовані заходи захисту платежів у вигляді готівкових коштів чи чеків від скімінгу чи незаконного присвоєння.

Таким чином, в процесі аудиту дебіторської заборгованості повинні бути вирішені наступні основні завдання:

- перевірка дотримання процедур обліку виникнення дебіторської заборгованості;

- підтвердження внутрішнього контролю, який не спотворює дані при відображенні показників у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;
- підтвердження відповідності проведених бухгалтерських операцій чинним нормативним актам;
- перевірка наявності розрахункових листів відповідно до облікової політики підприємства та вимог законодавства;
- контроль своєчасності погашення дебіторської заборгованості.

Об'єктами аудиту дебіторської заборгованості є[3]:

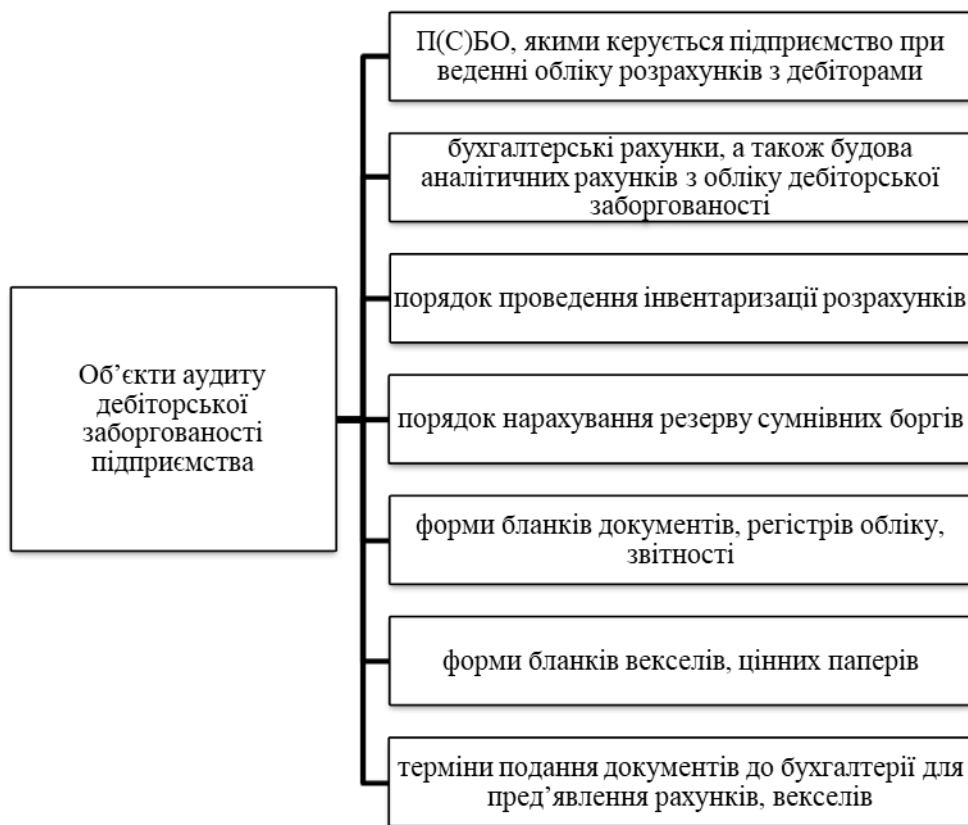

Рисунок 3.2. Об'єкти аудиту дебіторської заборгованості підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

Таким чином, метою аудиту дебіторської заборгованості є визначення достовірності даних про стан розрахунків, повноти та своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових реєстрах, правильності ведення обліку розрахунків прийнятої облікової політики. Метою проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту «Ціль і основні принципи аудиту

фінансової звітності» є висловлення незалежної професійної думки аудитора щодо правильності відображення інформації про дебіторську заборгованість у звітності підприємства. Аудит дебіторської заборгованості повинен підтвердити, що зобов'язання у бухгалтерських книгах є справжніми та відображають суми, зазначені у балансових звітах. Аудитори повинні переконатися, що резерви за безнадійними боргами реалістичні та не завищені. Кредити та повернення за повернені товари також мають бути підтверджені фактами та точними даними. Аудитор повинен упевнитися в наявності та належному функціонуванні всіх необхідних внутрішніх засобів контролю. Також мають бути протестовані заходи захисту платежів у вигляді готівкових коштів чи чеків від скімінгу чи незаконного присвоєння.

3.2. Методика аудиту дебіторської заборгованості підприємства

Для ефективного проведення аудиту дебіторської заборгованості аудитори повинні бути компетентними в напрямку дебіторської заборгованості, а саме:

- мати повне розуміння основних аспектів обліку дебіторської заборгованості;
- розуміти законодавчу базу, що регулює це питання;
- розуміти та вміти використовувати Міжнародні стандарти аудиту.

Також доцільно систематизувати процес аудиту дебіторської заборгованості на шість етапів з подальшим аналізом кожного з них.

Перший етап – прийом клієнтів. На цьому етапі є доцільним:

- ознайомитися з видом його діяльності;
- перевірити незалежність аудиторської компанії;
- ознайомитися з організацією бухгалтерського обліку та обліковою політикою;
- отримати інформацію про результати попередніх перевірок;

– вивчити його фінансову звітність, на основі якої розраховується вартість аудиторських послуг з урахуванням необхідного бюджету часу (складеного на цьому етапі) і складу персоналу компанії.

Також обов'язковими процедурами на першому етапі аудиту вважаємо надання розписки про незалежність та збереження конфіденційності отриманої інформації кожним працівником робочої групи та її керівником, а також особою, відповідальною за контроль якості аудиторської перевірки. Проведення інструктажу групи щодо виконання завдання.

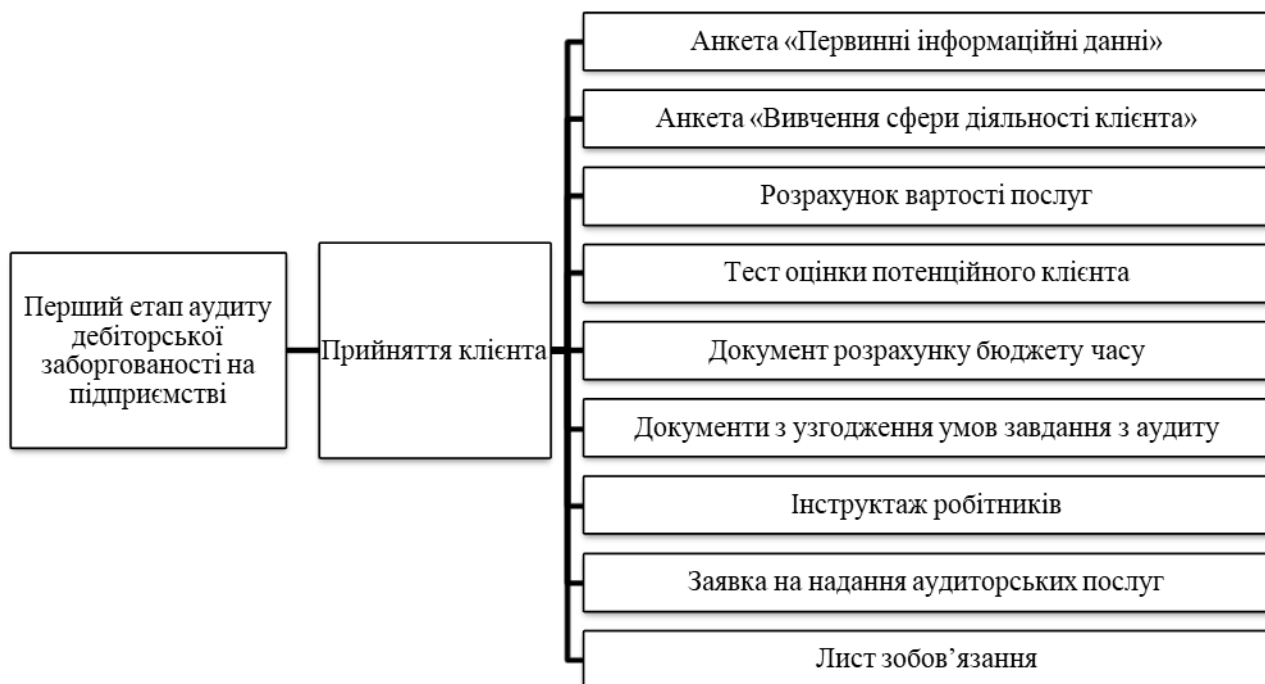

Рисунок 3.3. Перший етап аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

Другий етап аудиту складається з процесу попереднього планування, під час якого аудитори повинні використовувати процедури тестування для оцінки економічних внутрішніх ризиків, ризиків системи бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиторських ризиків. Такі процедури можуть визначити рівень ймовірності того, що суттєво викривлена інформація, яка міститься в дебіторській заборгованості, що може залишитися непоміченою та вплине на достовірність фінансових звітів та оцінки фінансового стану

підприємства. Остаточним документом на цьому етапі є загальний план аудиту, а також визначення цілей і завдань аудиту.

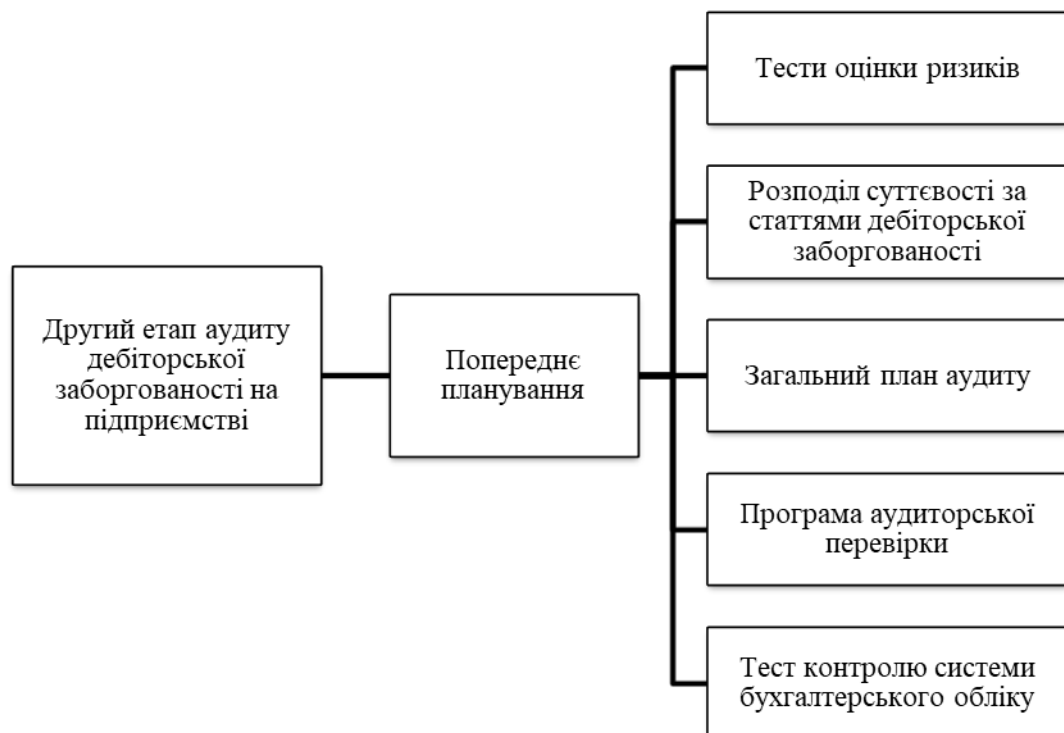

Рисунок 3.4. Другий етап аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

Загальний план аудиту дебіторської заборгованості – це документ, який містить організаційно-методичні основи аудиту та систематизує всі етапи аудиту в логічній послідовності. Планове навантаження залежить від обсягу діяльності суб'єкта господарювання, обставин, складності перевірки, конкретних методів і прийомів, які використовують аудиторів. Загальний план розробляється на весь період аудиту [3, с. 269].

План аудиту дебіторської заборгованості повинен містити зведений перелік усіх необхідних процедур, виконання яких забезпечить аудитора інформацією для висловлення аудиторської думки про достовірність даних про дебіторську заборгованість.

Для дослідження формування оптимальної схеми аудиту дебіторської заборгованості слід зазначити, що єдиної стандартної схеми аудиту не існує.

Необхідно розробити такий план аудиту, який би відповідав вимогам сучасної якості аудиту.

Ці умови включають часові обмеження, які прямо пропорційні обмеженим ресурсам клієнта. З огляду на це аудит повинен містити оптимальну кількість важливих і взаємопов'язаних процедур. Основу програми контролю якості бачимо в правильно поставлених цілях. Під час аудиту дебіторської заборгованості рекомендується звернути увагу на наступне:

- на дату балансу дебіторська заборгованість має законодавчу основу та належним чином оцінена як зобов'язання перед підприємством;
- дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок фактичних господарських операцій, належним чином відображена за сумою та періодом;
- правильно розкривати інформацію про дебіторську заборгованість пов'язаних осіб;
- створено достатній розмір резерву сумнівних боргів і сплата резерву відображена у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід);
- дебіторська заборгованість відповідно класифікується у фінансовій звітності відповідно до облікової політики.

На основі узагальненої інформації про облік дебіторської заборгованості пропонується програма аудиту розрахунків із дебіторами (табл. А.1 Додатку А).

Крім процедур аудиту, програма передбачає оцінку ризиків для кожної процедури окремо. Високий ризик передбачає, що аудитори, які здійснюють перевірку даних за цією процедурою, заздалегідь передбачають, що в обліку виникнуть відхилення або спотворення.

За результатами етапів 1 та 2 аудитори повинні визначити перелік документів та інформації, необхідних для якісного проведення аудиту. Для отримання даних підприємства необхідно надіслати керівнику запит у формі листа, вимагаючи надати зазначену в ньому інформацію та запевнити керівника в конфіденційності наданої інформації.

Рисунок 3.5. Третій етап аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

Третій етап - власне перевірочний етап, який здійснюється за планом, сформульованим на другому етапі. Аудит дебіторської заборгованості перевіряє початкове сальдо дебіторської заборгованості з кінцевим сальдо попереднього періоду. Перевірка даних на кінець звітної періоду забезпечується контрольним листом. Залишок на рахунку бухгалтерського обліку повинен бути підтверджений достовірністю здійсненої операції первинним бухгалтерським документом. Ефективним методом перевірки повноти та достовірності залишків, показаних дебіторською заборгованістю, вважається зустрічна перевірка.

На четвертому етапі аудиту доцільно виконати встановлені аналітичні процедури.

Рисунок 3.6. Четвертий етап аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

Вони визначають розрахунок коефіцієнтів, що характеризують стан дебіторської заборгованості підприємства. Джерелами інформації для розрахунків є дані:

- аналітичного обліку;
- бухгалтерського балансу;
- примітки до фінансової звітності.

Вважаємо, що такий перелік розрахункових показників зможе відобразити дійсний стан дебіторської заборгованості на звітну дату. Також на цьому етапі аудиторі мають оцінити ризики безперервності бізнесу, дослідити та оцінити суттєвість подій, що відбулися між датою балансу та датою аудиторського звіту. Усі невідповідності, виявлені аудиторською процедурою, мають бути оприлюднені окремим документом, де має бути проаналізовано вплив кожної невідповідності на фінансову звітність та визначено необхідність перегляду висновків.

Передостанній етап, який доцільно виділити в аудиті розрахунків із дебіторами, – заключний.

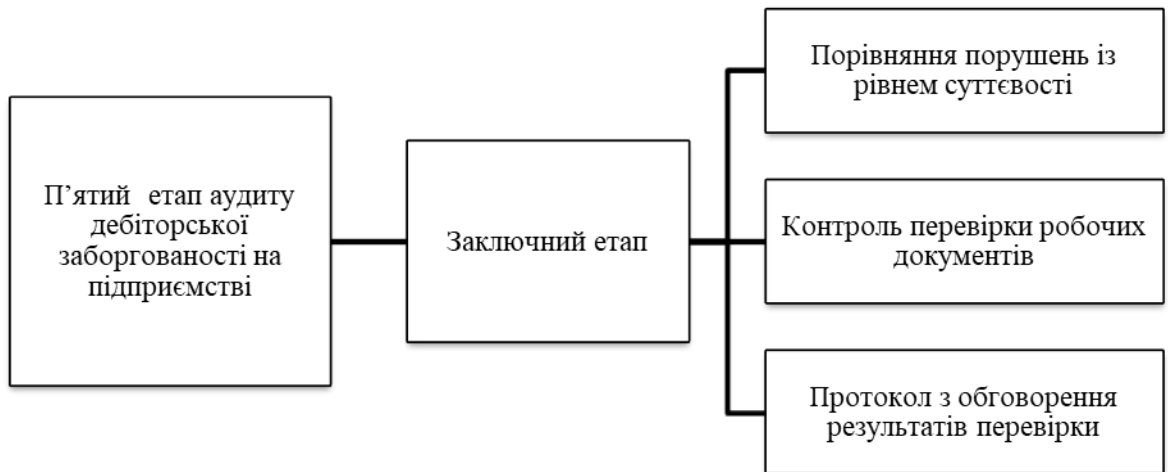

Рисунок 3.7. П'ятий етап аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

На п'ятому етапі аудитор повинен володіти максимально вичерпною інформацією про діяльність підприємства, розумітися на всіх виробничих процесах, провести повний перелік запланованих аналітичних процедур та процедур по суті. Під час заключного етапу перевіряються усі аудиторські процедури на ознаку виконання та повноти, факт розгляду кожної процедури в робочому документі аудитора, здійснюється огляд контролю якості виконання завдання, виявлені порушення порівнюють із рівнем суттєвості, який був розрахований на другому етапі.

Важливим етапом успішної перевірки стану дебіторської заборгованості та отримання достовірних висновків про її економічний та фінансовий стан є перевірка наявності та аналіз облікової політики підприємства, тобто основних моментів, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості.

Шостий етап – формування висновку. На підставі достатніх аудиторських доказів аудитор проводить аналіз виявлених порушень, результатів аналітичних

процедур, доводить результати до відома управлінського персоналу, приймаються рішення з усунення порушень, обговорюються питання згоди з виявленими порушеннями. Етапом передбачається також здійснення таких дій, як оцінка роботи працівників, оцінка якості роботи керівника групи, оцінка готовності розв'язання поставлених завдань. На підставі узагальнення отриманої в результаті перевірки інформації аудитор складає аудиторський висновок про достовірність фінансової звітності, а саме показників дебіторської заборгованості.

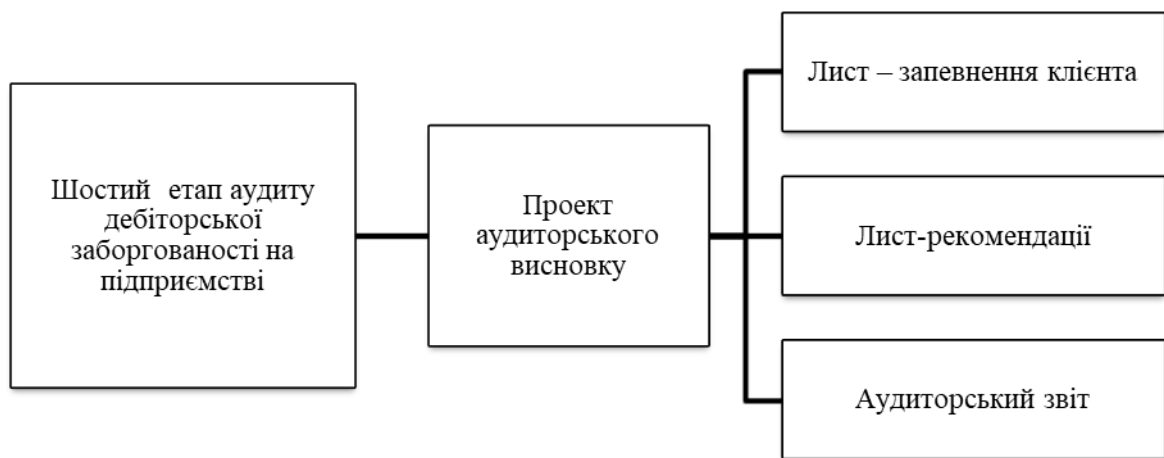

Рисунок 3.8. Шостий етап аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

При плануванні та проведенні аудиторських процедур, оцінці отриманих матеріалів та поданні результатів перевірки дебіторської заборгованості аудитор повинен враховувати, що недотримання клієнтом вимог законодавства України та нормативних актів може призвести до спотворення фінансової звітності компанії та суттєво впливають на фінансові результати клієнта.

Аудиторські висновки щодо системних питань мають вирішальне значення для формування сприйняття аудиторами бухгалтерської звітності. Дані, отримані під час аудиту на даному етапі, відповідають решті аудиту. Аудитор повинен мати таке розуміння системи обліку дебіторської заборгованості та внутрішнього

контролю, яке дозволить йому планувати перевірки та розробляти ефективні методи перевірки. Аудитор повинен використовувати професійні знання для оцінки аудиторських ризиків і підготовки необхідних аудиторських процедур для зниження ризиків до сприятливого рівня.

Таким чином, доцільно систематизувати процес аудиту дебіторської заборгованості на шість етапів. Перший етап – прийом клієнтів. На цьому етапі є доцільним: ознайомитися з видом його діяльності; перевірити незалежність аудиторської компанії; ознайомитися з організацією бухгалтерського обліку та обліковою політикою; отримати інформацію про результати попередніх перевірок; вивчити його фінансову звітність, на основі якої розраховується вартість аудиторських послуг з урахуванням необхідного бюджету часу (складеного на цьому етапі) і складу персоналу компанії. Другий етап аудиту складається з процесу попереднього планування, під час якого аудитори повинні використовувати процедури тестування для оцінки економічних внутрішніх ризиків, ризиків системи бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиторських ризиків. Третій етап - власне перевірочний етап, який здійснюється за планом, сформульованим на другому етапі. На четвертому етапі аудиту доцільно виконати встановлені аналітичні процедури. На п'ятому етапі аудитор повинен володіти максимально вичерпною інформацією про діяльність підприємства, розумітися на всіх виробничих процесах, провести повний перелік запланованих аналітичних процедур та процедур по суті. Шостий етап – формування висновку.

3.3. Перспективи і шляхи вдосконалення організації аудиту дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість часто є найбільшим активом компанії, тому аудитори зазвичай витрачають значну кількість часу на отримання впевненості в тому, що сума заявленого активу є адекватною. Ось деякі з процедур аудиту

дебіторської заборгованості, які доцільно використовувати для покращення організації аудиту на підприємстві:

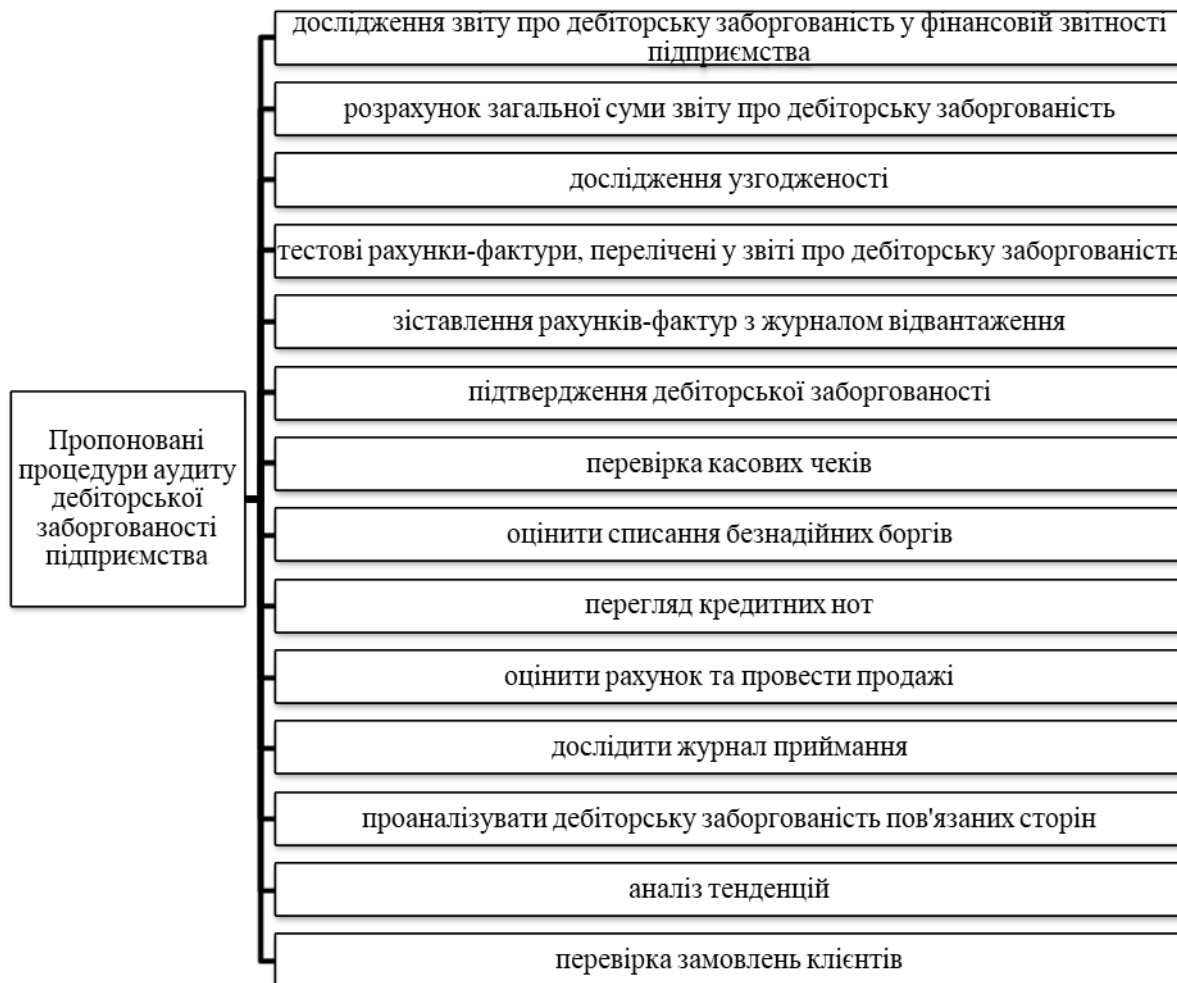

Рисунок 3.9. Пропоновані процедури аудиту дебіторської заборгованості підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [3;10;11;12;50;51;52;55;60;63]

– дослідження звіту про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності підприємства. Аудитори повинні досліджувати звіт про терміни погашення дебіторської заборгованості на кінець періоду, з якого вони простежать загальну суму до суми рахунку дебіторської заборгованості у головній бухгалтерській книзі (Якщо ці підсумки не збігаються, у підприємства може бути запис у журналі десь у головній бухгалтерській книзі, якого там не повинно бути);

– розрахунок загальної суми звіту про дебіторську заборгованість. Аудитори додадуть рахунки-фактури до звіту про терміни погашення

дебіторської заборгованості, щоб переконатися, що загальна сума, яку вони відстежили у головній книзі, є вірною.

Отже, на даному етапі аудитор доцільно перевірити суму в рахунку дебіторської заборгованості у головній бухгалтерській книзі із загальною сумою дебіторської заборгованості у звіті про дебіторську заборгованість на кінець періоду, щоб перевірити, чи збігаються підсумкові суми. Невідповідність вказує на наявність неправильного запису у бухгалтерському обліку.

– дослідження узгодженості. Якщо на підприємстві є журнальні записи у рахунку дебіторської заборгованості у головній книзі, аудитори, ймовірно, захочуть перевірити обґрунтування великих сум. Це означає, що записи журналу мають бути повністю задокументовані.

– тестові рахунки-фактури, перелічені у звіті про дебіторську заборгованість. Аудитори обирають кілька рахунків-фактур зі звіту про терміни погашення дебіторської заборгованості та порівнюють їх із підтверджуючою документацією, щоб переконатися, що вони були виставлені на правильні суми, відповідним клієнтам та у правильні дати.

– зіставлення рахунків-фактур з журналом відвантаження. Аудитори зіставляють дати рахунків-фактур з датами відвантаження цих товарів у журналі відвантаження, щоб переконатися, що продажі реєструються у правильний звітний період. Це може включати перевірку рахунків-фактур, виставлених після періоду, що перевіряється, щоб з'ясувати, чи не повинні вони бути включені в попередній період.

Аудитор зіставить дату в кожному з рахунків підприємства із датами відвантаження відповідних товарів у журналі відвантаження. Вони також вивчать рахунки, виставлені після перевірки. Це робиться тому, що продажі на підприємстві повинні реєструватися в правильному звітному періоді, тому важливо дослідити всі рахунки, які мали бути включені в більш ранній період.

– підтвердження дебіторської заборгованості. Основна аудиторська діяльність полягає у тому, щоб зв'язатися з клієнтами підприємства безпосередньо та попросити їх підтвердити суми неоплаченої дебіторської заборгованості на

кінець звітної періоду, який вони перевіряють. Це в першу чергу для великих залишків на рахунках, але може містити кілька випадкових клієнтів з меншими неоплаченими рахунками. Це робиться для перевірки дебіторської заборгованості, що відображена в звітності підприємства. Аудитори повинні спочатку вибирати клієнтів із великими несплаченими залишками, потім клієнтів із простроченими рахунками і, нарешті, клієнтів із меншими залишками дебіторську заборгованість.

– перевірка касових чеків. Аудитор шукатиме докази платежів, зроблених клієнтами. Це запасний план, який використовується, якщо аудитору не вдається підтвердити дебіторську заборгованість безпосередньо перед клієнтами підприємства. Якщо клієнти платять підприємству чеками, аудитор шукає копії чеків та намагається підтвердити їх у банку або шляхом перевірки банківських транзакцій підприємства.

– оцінити списання безнадійних боргів. Аудитори порівнюють пропорцію витрат за безнадійними боргами до продажу за цей рік порівняно з попередніми роками, щоб переконатися, що поточні витрати здаються розумними.

– перегляд кредитних нот. Кредитні ноти є важливими транзакціями, оскільки вони можуть вплинути на майбутні транзакції. Клієнти можуть відняти суму кредит-ноти під час наступної оплати товарів чи послуг. Це робить їхню оплату відмінною від первісної суми рахунку, що впливає на дебіторську заборгованість підприємства. Аудитор перевірить кредит-ноти, які видало підприємство своїм клієнтам, щоб переконатися, що вони були належним чином авторизовані та видані протягом правильного періоду. Аудитор також перевірить, чи були обставини, за яких підприємство їх випустило, законними та чи відповідали записи про видані кредитні ноти.

– оцінити рахунок та провести продажі. Якщо на підприємстві є ситуації, коли підприємство не виставляє клієнтам рахунки за продажі, незважаючи на те, що товари все ще залишаються на місці (відомий як «виставлення рахунків та зберігання»), аудитори повинні досліджувати підтверджуючу документацію на підприємстві, щоб визначити, чи справді продаж мав місце.

– дослідити журнал приймання. Аудитори переглядають журнал приймання, щоб переконатися, що в ньому не зафіксовано надмірно велику кількість повернення клієнтів після періоду аудиту, що може свідчити про те, що компанія могла відвантажити більше товарів ближче до кінця періоду аудиту, ніж клієнти дозволили.

– проаналізувати дебіторську заборгованість пов'язаних сторін. Якщо є якась дебіторська заборгованість пов'язаних сторін, аудитори можуть перевірити її на предмет стягнення, а також визначити, чи слід натомість відображати її як заробітну плату або дивіденди і чи були вони належним чином санкціоновані.

– аналіз тенденцій. Аудитори можуть переглянути лінію тенденцій продажу та дебіторську заборгованість або порівняти їх у часі, щоб побачити, чи є якісь незвичайні тенденції. Інше можливе порівняння дебіторської заборгованості з поточними активами. Вони можуть вимірювати середній період збору. Якщо це так, аудитору також повинні здійснити дослідження причини зміни тенденцій.

Аудитори використовують лінії тренду для порівняння дебіторської заборгованості із продажами компанії або поточними активами. Лінії тренду, що зазвичай використовуються в технічному аналізі бюджетування та прогнозування, є графічними наборами точок даних, які показують, як змінюється конкретний фінансовий показник. Вони допомагають аудиторам аналізувати закономірності та проводити розслідування, якщо вони виявляють аномалії, такі як збільшення дебіторської заборгованості чи доходів без пропорційного збільшення продажу чи активів.

– перевірка замовлень клієнтів. Перегляд замовлень клієнтів є важливою частиною аудиту. Під час аудиту аудитор порівнює надіслані рахунки із замовленнями підприємства, зробленими клієнтами, щоб перевірити, чи суми збігаються в обох документах. Це важливо, тому що якщо між числами є розбіжності, це може означати, що підприємство неправильно записали загальну суму дебіторської заборгованості.

Наведений вище перелік аудиторських процедур призначений виявлення різних аудиторських ризиків, зокрема ризику того, що:

- дебіторської заборгованості не існує;
- зареєстровані залишки дебіторської заборгованості є неточними;
- може бути неможливо стягнути дебіторську заборгованість;
- формування резерву за сумнівними боргами може неадекватно відбивати досвід безнадійних боргів;
- операції з продажу не оброблялися у відповідні періоди.

Система бухгалтерського обліку та бухгалтерського обліку потребує процедур внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю, щоб звести до мінімуму ризик шахрайства, помилок та збитків.

Метою внутрішнього контролю дебіторської заборгованості є забезпечення належного обліку рахунків-фактур за продаж та своєчасної оплати клієнтами відповідно до погоджених умов ведення бізнесу.

Наведений нижче контрольний список процедур внутрішнього контролю дебіторської заборгованості служить коротким переліком і встановлює методи, що найчастіше зустрічаються, доступні при роботі з внутрішнім контролем дебіторської заборгованості.

Контрольний перелік процедур внутрішнього контролю дебіторської заборгованості:

1. Політика. Підприємство повинно мати добре документовані політики та процедури внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю, такі як політика кредитування та стягнення боргів, щоб гарантувати, що всі співробітники розуміють процес дебіторської заборгованості.

2. Розподіл обов'язків. Доцільно розділити обов'язки персоналу. Доручити різним людям займатися виставленням рахунків, дебіторською заборгованістю, інкасацією, а також переглядом та узгодженням бухгалтерських записів.

3. Отримати замовлення на постачання від клієнта. Доцільно ознайомитися з цінами, термінами та умовами замовлення на придбання.

4. Перевірити рівні авторизації для затвердження замовлення.

5. Перевірити кредитний рейтинг клієнта.

6. Перевірити ліміти залишку на рахунку.
7. Створити замовлення на продаж.
8. Порівняти замовлення на продаж та замовлення на купівлю.
9. Друк затвердженого замовлення на продаж.
10. Підготувати рахунок продажу.
11. Підготувати попередньо пронумерований рахунок-фактуру.
12. Перевірити правильність розрахунків за рахунками.
13. Перевірити адресу рахунку-фактури клієнта та негайно надіслати рахунок-фактуру клієнту.
14. Самостійно розглядати скарги клієнтів на рахунки-фактури.
15. Відокремити функцію виставлення рахунків від функції інкасації.
16. Звірити відвантажені покупцю товари з кількістю, вказаною у рахунку-фактурі.
17. Опублікувати журнал продажів. Здійснити відповідні записи в журнал продажів з копії рахунку-фактури, як тільки відбудеться транзакція, та зареєструвати рахунки-фактури за номером рахунка-фактури.
18. Використовувати підсумки журналу продажів, щоб відобразити контрольний рахунок дебіторської заборгованості у головній книзі.
19. Розмістіть книгу дебіторської заборгованості з копії рахунку-фактури відразу після транзакції та зареєструвати неоплачені рахунки-фактури в порядку дати рахунку-фактури, щоб гарантувати, що рахунки-фактури не будуть оплачені із запізненням.
20. Розділити функцію дебіторської заборгованості та функцію інкасації.
21. Проводити вибіркві перевірки торгової активності клієнтів та перевіряйте наявність ознак незвичайної активності.
22. Перевірити залишки на рахунках дебіторської заборгованості.
23. Підготувати звіт про прострочену дебіторську заборгованість та перевірте залишки, особливо за великими та простроченими рахунками.
24. Мати чітко визначену процедуру кредитного контролю для стягнення непогашеної дебіторської заборгованості.

25. Переглянути всі записи журналу, зроблені у рахунках бухгалтерської книги дебіторської заборгованості.

26. Перевірити знижки, які надаються клієнтам при розрахунку готівкою.

27. Погодити книгу дебіторської заборгованості з контрольним рахунком дебіторської заборгованості у головній книзі.

Впроваджуючи та використовуючи низку внутрішніх засобів контролю дебіторської заборгованості, підприємство може гарантувати, що ризик шахрайства та помилок буде знижений, а бухгалтерська інформація буде точною та повною.

Таким чином, підприємство може бути впевнене у використанні звітів про прибутки та збитки, балансових звітів та звітів про рух грошових коштів, підготовлених системою бухгалтерського обліку як основи для прийняття оперативних рішень.

Контроль за дебіторською заборгованістю дійсно починається з початкового створення рахунку клієнта, оскільки на підприємстві повинні звести до мінімуму кілька проблем під час створення дебіторської заборгованості, перш ніж підприємство зможе отримати повний набір засобів контролю над цим ключовим активом. Потім засоби контролю охоплюють належне ведення дебіторської заборгованості та її усунення через платежі від клієнтів або створення кредит-нот. Основні елементи управління, які слід враховувати:

1. Вимагати схвалення кредиту перед відправкою. У підприємства можуть виникнути проблеми зі збором дебіторської заборгованості, якщо замовлення буде надіслано покупцеві з поганою кредитною історією. Тому доцільно вимагати підписаного схвалення кредитного відділу на всі замовлення на продаж понад певну встановлену суму.

2. Уточнювати умови контракту. Якщо є незвичайні умови оплати, доцільно перевірити їх перед створенням рахунку. В іншому випадку дебіторська заборгованість міститиме рахунки, які клієнти відмовляються оплачувати.

3. Перевірка рахунків-фактур. Якщо рахунок на велику суму містить помилку, клієнт може затримати платіж, доки підприємство не відправить виправлений рахунок. м

4. Дозволити кредит-ноти. Люди, які мають доступ до вхідних платежів клієнтів, можуть перехоплювати готівку, що надходить, а потім створювати кредитові ноти, щоб замінити сліди. Одним із кроків у запобіганні цій проблемі є вимога формального схвалення менеджером кредит-нот, які потім перевіряються пізніше співробітниками служби внутрішнього аудиту. Підприємству доцільно не доводити цей контроль до крайності і не вимагати схвалення дуже маленьких кредитних нот – доцільно дозволити бухгалтерському персоналу створювати маленькі кредитні ноти без схвалення, просто для очищення невеликих залишків на рахунках.

5. Обмежити доступ до ПЗ. Як тільки було зазначено, хтось міг перехопити вхідні платежі від клієнтів та приховати крадіжку за допомогою кредит-ноти. Підприємство повинно захистити паролем доступ до програмного забезпечення, щоб запобігти незаконному створенню кредит-нот.

6. Розділяти обов'язки. Ніхто не повинен мати можливості обробляти вхідні платежі клієнтів і створювати кредитові ноти, інакше вони зможуть взяти гроші та приховати крадіжку в неіснуючих кредитних нотах. Тому доцільно доручити ці завдання різним людям.

7. Переглянути записи в журналі обліку дебіторської заборгованості. Операції з дебіторською заборгованістю майже завжди проходять через журнал продажів у бухгалтерському програмному забезпеченні, яке створює власні бухгалтерські проводки. Таким чином, у рахунку дебіторської заборгованості майже ніколи не повинно бути записів вручну. Тому на підприємстві повинні уважно досліджувати ці записи.

8. Аудит пакетів рахунків. Після того, як рахунки-фактури заповнені, у файлі має бути пакет, що містить замовлення на продаж, дозвіл на кредит, коносамент та копію рахунку-фактури. Співробітники служби внутрішнього аудиту повинні перевірити вибірку цих пакетів, щоб переконатися, що

службовець по виставленню рахунків належним чином переглянув усі документи, що підтверджують, і правильно згенерував рахунок.

9. Зіставити рахунки з журналом доставки. Можливо, що товари будуть надіслані без відповідної накладної чи навпаки. Щоб виявити такі ситуації, доцільно попросити співробітників внутрішнього аудиту порівняти рахунки з журналом відвантажень та дослідити будь-які відмінності.

10. Аудит застосування касових чеків. Співробітники бухгалтерії можуть неправильно застосовувати касові чеки до відкритих рахунків-фактур, можливо навіть не застосовуючи їх до рахунків правильних клієнтів. Тому доцільно попросити співробітників внутрішнього аудиту періодично відстежувати вибірку грошових надходжень до рахунків клієнтів, щоб перевірити правильність використання коштів.

Отже, ці елементи становлять засоби контролю дебіторську заборгованість на підприємстві. Компанії зі спеціалізованою системою дебіторської заборгованості можуть знадобитися впровадити додаткові засоби контролю або можуть не знадобитися деякі елементи, що були зазначені вище.

Підготовка звіту про аудит кредиторської заборгованості може зайняти багато часу, бути стресовою та руйнівною, але результати можуть мати значні переваги: згідно з оцінкою ризиків Асоціації сертифікованих фахівців з розслідування шахрайства, середні втрати міжнародних компаній від шахрайства з фінансовою звітністю в 2021 році склали 9 млрд. дол. найбільший відсоток звернень – 14% – припадає на бухгалтерію, з яких 21% становлять операції з дебіторською заборгованістю.

Підготуватися до аудиту стає значно простіше, якщо організація аудиту дебіторської заборгованості взяла на себе зобов'язання щодо цифрового перетворення, впровадивши та увівши передове програмне рішення для автоматизації аудиту дебіторської заборгованості. У міру того, як програмні рішення стають все більш функціональними (ШІ та машинне навчання незабаром відіграють провідну роль), стратегія технологічного розвитку не тільки спрощує

та прискорює повсякденний процес розрахунків із дебіторами, а й майже повністю усуває потребу у людській участі. входи по дорозі.

Автоматизація аудиту дебіторської заборгованості:

- виключає дороге та трудомістке ручне введення даних і підвищує точність;
- допомагає забезпечити більшу відповідність, меншу кількість суперечок та усунення повторюваних завдань;
- стандартизує та прискорює процеси, щоб вони працювали швидше та з меншою кількістю помилок;
- надає команді з аудиту дебіторської заборгованості повну інформацію про рахунки та замовлення на поставку в режимі реального часу;
- здійснює інтеграція з існуючою платформою ERP означає більшу узгодженість даних;
- спрощує створення звітів на запит, щоб підприємства завжди були готові до аудиту дебіторської заборгованості.

Отже, дебіторська заборгованість часто є найбільшим активом компанії, тому аудиторі зазвичай витрачають значну кількість часу на отримання впевненості в тому, що сума заявленого активу є адекватною. Тому запропоновано ряд процедур з аудиту дебіторської заборгованості, які доцільно використовувати для покращення організації аудиту на підприємстві. Також доцільним є впровадження автоматизація аудиту дебіторської заборгованості, що: виключає дороге та трудомістке ручне введення даних і підвищує точність; допомагає забезпечити більшу відповідність, меншу кількість суперечок та усунення повторюваних завдань; стандартизує та прискорює процеси, щоб вони працювали швидше та з меншою кількістю помилок; надає команді з аудиту дебіторської заборгованості повну інформацію про рахунки та замовлення на поставку в режимі реального часу; здійснює інтеграція з існуючою платформою ERP означає більшу узгодженість даних; спрощує створення звітів на запит, щоб підприємства завжди були готові до аудиту дебіторської заборгованості.

Висновки до розділу 3

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

– метою аудиту дебіторської заборгованості є визначення достовірності даних про стан розрахунків, повноти та своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку розрахунків прийнятої облікової політики. Метою проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» є висловлення незалежної професійної думки аудитора щодо правильності відображення інформації про дебіторську заборгованість у звітності підприємства. Аудит дебіторської заборгованості повинен підтвердити, що зобов'язання у бухгалтерських книгах є справжніми та відображають суми, зазначені у балансових звітах. Аудитори повинні переконатися, що резерви за безнадійними боргами реалістичні та не завищені. Кредити та повернення за повернені товари також мають бути підтверджені фактами та точними даними. Аудитор повинен упевнитися в наявності та належному функціонуванні всіх необхідних внутрішніх засобів контролю. Також мають бути протестовані заходи захисту платежів у вигляді готівкових коштів чи чеків від скімінгу чи незаконного присвоєння;

– доцільно систематизувати процес аудиту дебіторської заборгованості на шість етапів. Перший етап – прийом клієнтів. На цьому етапі є доцільним: ознайомитися з видом його діяльності; перевірити незалежність аудиторської компанії; ознайомитися з організацією бухгалтерського обліку та обліковою політикою; отримати інформацію про результати попередніх перевірок; вивчити його фінансову звітність, на основі якої розраховується вартість аудиторських послуг з урахуванням необхідного бюджету часу (складеного на цьому етапі) і складу персоналу компанії. Другий етап аудиту складається з процесу попереднього планування, під час якого аудитори повинні використовувати процедури тестування для оцінки економічних внутрішніх ризиків, ризиків

системи бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиторських ризиків. Третій етап - власне перевірочний етап, який здійснюється за планом, сформульованим на другому етапі. На четвертому етапі аудиту доцільно виконати встановлені аналітичні процедури. На п'ятому етапі аудитор повинен володіти максимально вичерпною інформацією про діяльність підприємства, розумітися на всіх виробничих процесах, провести повний перелік запланованих аналітичних процедур та процедур по суті. Шостий етап – формування висновку.

– дебіторська заборгованість часто є найбільшим активом компанії, тому аудитори зазвичай витрачають значну кількість часу на отримання впевненості в тому, що сума заявленого активу є адекватною. Тому запропоновано ряд процедур з аудиту дебіторської заборгованості, які доцільно використовувати для покращення організації аудиту на підприємстві. Також доцільним є впровадження автоматизація аудиту дебіторської заборгованості, що: виключає дороге та трудомістке ручне введення даних і підвищує точність; допомагає забезпечити більшу відповідність, меншу кількість суперечок та усунення повторюваних завдань; стандартизує та прискорює процеси, щоб вони працювали швидше та з меншою кількістю помилок; надає команді з аудиту дебіторської заборгованості повну інформацію про рахунки та замовлення на поставку в режимі реального часу; здійснює інтеграція з існуючою платформою ERP означає більшу узгодженість даних; спрощує створення звітів на запит, щоб підприємства завжди були готові до аудиту дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

– дебіторська заборгованість являє собою несплачені суми, які боржник заборгував підприємству на певну дату в результаті їх взаємодії. Виникнення дебіторської заборгованості є нормальним явищем бізнес-процесів підприємства, і кожен суб'єкт господарювання зацікавлений в оптимізації її обсягу. Зменшення дебіторської заборгованості є забезпеченням для зменшення потреби підприємства в оборотних коштах і прискорення їх кругообігу;

– метою аудиту дебіторської заборгованості є перевірка та підтвердження цілісності, достовірності, законності та правильності ведення обліку дебіторської заборгованості підприємств. Аудит дебіторської заборгованості є однією з найскладніших проблем аудиту, оскільки в цій частині найбільш ймовірні навмисні помилки, і користувачі фінансової звітності повинні бути впевнені в достовірності, показаної дебіторською заборгованістю з метою здійснення управлінського рішення. Особливістю аудиту дебіторської заборгованості є те, що ця заборгованість як форма кругообігу капіталу знаходиться на проміжній стадії між виробництвом і грошима. З одного боку, утворенню дебіторської заборгованості передують завершення виробничої стадії операційного циклу, проте з іншого – ще не відновлено грошову форму раніше інвестованого оборотного капіталу. Все це необхідно враховувати під час планування аудиту, щоб виробити прийнятний підхід до перевірки різних видів дебіторської заборгованості;

– нормативно-правові положення бухгалтерського обліку - це система законів і нормативних документів, за допомогою яких суб'єкти господарювання здійснюють господарсько-фінансову діяльність і забезпечують формування своєї бухгалтерської та фінансової звітності. Розуміння та застосування законодавчих ресурсів може допомогти прийняти обґрунтовані та обґрунтовані рішення щодо загального управління активами, включаючи дебіторську заборгованість, а також здійснювати аудит у відповідності до встановлених вимог;

– приватне акціонерне товариство «Київстар» (далі – «Київстар») було створено та зареєстровано відповідно до законодавства України 3 вересня 1997 року. Результати SWOT-аналізу ПрАТ «Київстар» показують, що сьогодні оператор є сильним гравцем на ринку послуг мобільного зв'язку з багатьма можливостями, і повне використання цих можливостей дозволить зберегти лідерські позиції на ринку послуг мобільного зв'язку. Компанія продовжує брати участь у благодійних акціях, оператори надають користувачам максимально оптимізовані умови співпраці. Однак загрози існують, і їх ігнорування може сильно послабити позиції компанії. Щоб запобігти таким наслідкам, слід постійно моніторити ринок і вивчати маркетингове середовище;

– чистий дохід від реалізації продукції на підприємстві протягом 2019-2021 рр. мав чітку тенденцію до зростання із рівня в 22 245 793 тис. грн. в 2019 році до рівня в 28 559 150 тис. грн. за результатом 2021 року, тобто збільшився на 28,38%. Чистий прибуток підприємства протягом досліджуваного періоду мав чітку тенденцію до зростання на 25,73% із рівня в 8961220 тис. грн. в 2019 році до рівня в 11 266 926 тис. грн. в 2021 році. Протягом 2019-2021 рр. на підприємстві відбувалося покращення рівня фондоозброєності підприємства на 14,6%, проте відбувалося скорочення рівня фондівіддачі на 3,07%, що є негативним в роботі підприємства. Протягом досліджуваного періоду на підприємстві скоротився операційний цикл із рівня в 14,7 днів до рівня в 14,3 днів, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про зменшення періоду перетворення дебіторської заборгованості та запасів на грошові активи підприємства. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт покриття був менше нормативних значень в 1, що свідчить про неможливість покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. Позитивним в динаміці є зростання коефіцієнтів абсолютної та швидкої ліквідності, що свідчить про зростання можливості покриття найбільш термінові зобов'язання відповідними групами оборотних активів підприємства. Рентабельність продукції на підприємстві протягом досліджуваного періоду мала чітку тенденцію до зростання із рівня в 187,9% в 2019 році до рівня в 196,1%. Також відбувалося зростання рівня

рентабельності основної діяльності та власного капіталу, в першу чергу за рахунок зростання чистого прибутку підприємства протягом 2019-2021 рр. Рентабельність позикового капіталу на підприємстві мала чітку тенденцію до зменшення із рівня в 83,5% в 2019 році до 64,95% за результатом 2021 року. Протягом досліджуваного періоду відбулося скорочення рівня прибутку на активи та прибутку на капітал підприємства, що є негативним в діяльності ПрАТ «Київстар». Коефіцієнт автономії на підприємстві протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення із рівня в 0,56 в 2019 році до рівня в 0,418 за результатом 2021 року. Дане зменшення є негативним адже свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Протягом досліджуваного періоду відбувалося негативне зростання рівня фінансової залежності підприємства із рівня в 1,786 в 2019 році до рівня в 2,392 за результатом 2021 року. Дане зростання відбулося за рахунок збільшення рівня концентрації позикового капіталу підприємства. Так, рівень концентрації позикового капіталу підприємства протягом 2019-2021 рр. збільшився із рівня в 44,0% в 2019 році до рівня в 58,3% за результатом 2021 року.

– станом на 31 грудня 2021 року та 31 грудня 2020 року торгова та інша дебіторська заборгованість є безпроцентною та погашається в ході звичайної господарської діяльності Компанії. Компанія застосовує спрощений підхід до створення резервів під очікувані кредитні збитки, передбачений МСФЗ 9, який дозволяє використання резерву під очікувані збитки за весь строк інструменту для всіх активів у категорії "Торгова та інша дебіторська заборгованість". Для оцінки очікуваного кредитного збитку торгова та інша дебіторська заборгованість об'єднана у категорії згідно зі спільними характеристиками кредитного ризику та кількістю днів прострочення. Рівні очікуваних кредитних збитків основані на графіках платежів за продажами за 18 місяців до кожної звітної дати та аналогічних історичних кредитних збитках, понесених за цей період. Рівні збитків за минулі періоди коригуються з урахуванням поточної та прогнозованої інформації про макроекономічні фактори, що впливають на здатність клієнтів погашати дебіторську заборгованість;

– метою аудиту дебіторської заборгованості є визначення достовірності даних про стан розрахунків, повноти та своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку розрахунків прийнятої облікової політики. Метою проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» є висловлення незалежної професійної думки аудитора щодо правильності відображення інформації про дебіторську заборгованість у звітності підприємства. Аудит дебіторської заборгованості повинен підтвердити, що зобов'язання у бухгалтерських книгах є справжніми та відображають суми, зазначені у балансових звітах. Аудитори повинні переконатися, що резерви за безнадійними боргами реалістичні та не завищені. Кредити та повернення за повернені товари також мають бути підтверджені фактами та точними даними. Аудитор повинен упевнитися в наявності та належному функціонуванні всіх необхідних внутрішніх засобів контролю. Також мають бути протестовані заходи захисту платежів у вигляді готівкових коштів чи чеків від скімінгу чи незаконного присвоєння;

– доцільно систематизувати процес аудиту дебіторської заборгованості на шість етапів. Перший етап – прийом клієнтів. На цьому етапі є доцільним: ознайомитися з видом його діяльності; перевірити незалежність аудиторської компанії; ознайомитися з організацією бухгалтерського обліку та обліковою політикою; отримати інформацію про результати попередніх перевірок; вивчити його фінансову звітність, на основі якої розраховується вартість аудиторських послуг з урахуванням необхідного бюджету часу (складеного на цьому етапі) і складу персоналу компанії. Другий етап аудиту складається з процесу попереднього планування, під час якого аудитори повинні використовувати процедури тестування для оцінки економічних внутрішніх ризиків, ризиків системи бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиторських ризиків. Третій етап - власне перевірочний етап, який здійснюється за планом, сформульованим на другому етапі. На четвертому етапі аудиту доцільно виконати встановлені аналітичні процедури. На п'ятому етапі аудитор повинен володіти

максимально вичерпною інформацією про діяльність підприємства, розумітися на всіх виробничих процесах, провести повний перелік запланованих аналітичних процедур та процедур по суті. Шостий етап – формування висновку;

– дебіторська заборгованість часто є найбільшим активом компанії, тому аудитори зазвичай витрачають значну кількість часу на отримання впевненості в тому, що сума заявленого активу є адекватною. Тому запропоновано ряд процедур з аудиту дебіторської заборгованості, які доцільно використовувати для покращення організації аудиту на підприємстві. Також доцільним є впровадження автоматизація аудиту дебіторської заборгованості, що: виключає дороге та трудомістке ручне введення даних і підвищує точність; допомагає забезпечити більшу відповідність, меншу кількість суперечок та усунення повторюваних завдань; стандартизує та прискорює процеси, щоб вони працювали швидше та з меншою кількістю помилок; надає команді з аудиту дебіторської заборгованості повну інформацію про рахунки та замовлення на поставку в режимі реального часу; здійснює інтеграція з існуючою платформою ERP означає більшу узгодженість даних; спрощує створення звітів на запит, щоб підприємства завжди були готові до аудиту дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдучок Т. С., Цегельник Н. І. Основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній системі. Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. 2012. Вип. 9(1). С. 190-199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9%281%29__29.
2. МСБО 1. «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.help/article/msbo-1-podannya-finansovoi-zvitnostimsbo-1-podannya?menu=218>.
3. НП(С)БО № 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. Наказом МФУ від 8.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
4. Соловей Н. В., Маліношевська К. І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. *Ефективна економіка*. 2016. № 17.
5. Гуцаленко Л.В., Мельник А.О. Облік дебіторської заборгованості: концептуальні основи НП(С)БО та МСФЗ. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8173>
6. Домбровська Н.Р. Дебіторська та кредиторська заборгованості: проблеми класифікації. *Інноваційна економіка*. 2014. № 1. С. 182–187.
7. Дроздова О.Г., Пащенко І.В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні та шляхи їх вирішення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5. С. 94–98.
8. Любар О.О. Облікове забезпечення управління розрахунками з контрагентами за товарними операціями. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 48–60.
9. Сотнікова О.О., Седашова О.М. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Управління розвитком*. 2012. № 3 (124). С. 134–136.
10. Сергій Т. Заборгованість і способи її ліквідації. *Юридичний вісник України*. 2017. № 8. С.14-19

11. Кияшко О.М. Облік дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення. *Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. пр.* 2015. С. 191–197.
12. Гуцаленко Л. В., Пришляк Н. В. Аудит в Україні: розвиток, проблеми та шляхи їх вирішення. *Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* 2016. № 1. С. 97–101.
13. Мулик Т.О., Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Аналітичне забезпечення заборгованості підприємства в умовах антикризового управління. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2019. № 1. С. 146–160.
14. Золотухін, О.М. Облік постачальників та покупців: як краще?. *Бухгалтерія.* 2017. № 41/1. С. 31 – 32.
15. Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09. Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". К., 2009. 20 с
16. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К., 2011. 21 с.
17. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / К.С. Сурніна. Луганськ, 2002. 19 с
18. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04. Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. К., 2008. 20 с.
19. Дубровська Є.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств вантажного автотранспорту: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Укр. держ. акад. залізн. трансп. Х., 2010. 19 с

20. Фінансовий словник / за ред.. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. (4-те вид. випр. та доп.) – К.: Т-во "Знання", КОО; Львів; Вид-во Львів. банківського ін-ту НБУ, 2002. 566 с.

21. Економічний енциклопедичний словник: у 2 томах / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устинко О.А., Юрій С.І.; за ред. С.В. Мочерного Львів: Світ, 2005. Т.1. 616 с.

22. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Наказом МФУ від 08.10.99 № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>

23. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38–42.

24. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України. Міністерство фінансів України*, 12/2003. № 12. С. 24–36.

25. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств . *Економічний простір*. 2014. № 19. С. 124–131.

26. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.06.04 «Бухгалтерський одлік, аналіз та аудит». Луганськ, 2002. 19 с.

27. Шевченко Б.О. Теоретичні аспекти поняття «дебіторська заборгованість». *Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського*. URL: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73594.doc.htm

28. Гнатенко Є.П. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки* № 1 (4). 2015. С. 38–42.

29. Іванов Є.О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник МСУ*. Вип.1–2. Т.VIII: Економічні науки. Харків, 2005. С. 35–38.

30. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. К.: КНЕУ, 2001. 334 с
31. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
32. Олійник С. О. Напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної інтернет конференції*. Тернопіль: Крок, 2015. 395с.
33. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2011. 21 с.
34. Момот Т. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Бізнес інформ*, 2011. №11-12. С. 97-99.
35. Буфатіна І. Облік дебіторської заборгованості. *Все про бухгалтерський облік*. 2010. № 52. С. 41-45.
36. Коренєва І.Н. Управління дебіторською заборгованістю на підприємствах. К. 2008. 24 с.
37. Петrenchенко Н. С. АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream>
38. .. Організація і методика аудиту : навч. посібн. / за ред. Н. А. Іванова, О. В. Ролінський. К. : Центр учбової літератури, 2011. 216 с. 4.
39. Аудит : навч. посібн. / за ред. Т. В. Мултанівська, Т. С. Воїнова, О. О. Вороніна. Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. 336 с.
40. Савченко В. Я. Аудит. К. : КНЕУ, 2006. 328 с.
41. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України. Міністерство фінансів України*, 12/2003. № 12. – С. 24-36.
42. Белокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств. *Економічний аналіз*. 2011. №9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/byelokoz.PDF.

43. Бескоста Г.М. Розробка концептуальних основ забезпечення контролю якості аудиту дебіторської заборгованості. *Ефективна економіка*. 2013. № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2305>.

44. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38–42.

45. Гнатенко Є.П. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками. *Молодий вчений*. 2016. №10(37). С.351-353

46. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №435-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

47. Основні відомості щодо компанії «ПРАТ «Київстар» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/ru/contractor/?id=8467514#express-universal-file>

48. Фінансова й аналітична інформація «ПРАТ «Київстар» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://kyivstar.ua/uk/about/about/partners>

49. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №436-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

50. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010р. № 2755 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

51. Наказ Міністерства Фінансів України №237 від 08.10.1999 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

52. Наказ Міністерства Фінансів України №559 від 30.11.2001 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові

інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>

53. Наказ Міністерства Фінансів України №73 від 07.02.2013 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

54. Економічний аналіз : навчальний посібник/ М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К.: КНЕУ, 2003. 556 с.

55. Буфатіна І. Облік дебіторської заборгованості. *Все про бухгалтерський облік*. 2010. № 52. С. 41-45.

56. Волович О.Б. Аналітичне забезпечення управління заборгованістю підприємства. *Українська академія друкарства*. 2013. №19. С.12-18.

57. Кривоконь О.С. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2012. №3. С164-166

58. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38–42.

59. Адамик К.Б. Обробка даних в КСБО: етапи здійснення та організація даних. *Збірник наукових праць студентів кафедри аудиту, ревізії та аналізу*. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. Випуск 1. С. 7-10

60. Адамик О.В. Управлінські інформаційні технології в обліку і оподаткуванні суб'єктів державного сектору економіки: Навчальний посібник. Тернопіль, ТНЕУ, 2017.

61. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2019-2020 років, частина 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/>

62. Панасюк В., Саченко С. Оцінка діяльності підприємств готельного бізнесу. *Маркетингові технології підприємств в сучасному науково-технічному*

середовищі. Матеріали VII Регіональної науковопрактичної Інтернет-конференції молодих вчених та студентів. Тернопіль, ТНТУ. С. 88-91

63. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-УШ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

64. Саченко С. І., Черешнюк О. М. Економічна експертиза розрахунків з покупцями. *Сучасні наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* К.: Аналіт. центр «Нова економіка», 2016. С. 69-72.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Програма аудиторської перевірки розрахунків із дебіторами

№ з/	Процедури	Оцінка ризику			Робочий
		ВР	РК	РС	Індекс
1.	Отримати інформацію про структуру дебіторської заборгованості, її види та терміни виникнення	н	н	н	РД-ДЗ
2.	Перевірити чи проводилася інвентаризація розрахунків з дебіторами, відображення її результатів у бухгалтерському обліку	с	с	С	РД-ДЗ
	а) ознайомитися з результатами інвентаризації розрахунків з відображенням її результатів у бухгалтерському обліку	с	с	С	РД-ДЗ
3.	Отримати список дебіторів за товарною заборгованістю. Проаналізувати дебіторську заборгованість	с	н	н	РД-ДЗ
4.	Використовуючи стандартні листи-підтвердження дебіторської заборгованості, провести звірку наявної на дату заборгованості з дебіторами, зробивши відповідну вибірку	с	в	в	РД-ДЗ, ВВ
5.	Перевірити дебіторів за такими характеристиками: - юристом підприємства спрямований позов до судових інстанцій на відшкодування заборгованості дебітором;	с	с	с	РД-ДЗ
	а) підготовка стандартних листів підтверджень із зазначенням сум заборгованості	с	с	с	РД-ДЗ, ВВ
6.	Ознайомитись із використанням векселів під час розрахунків із дебіторами, порядком їх погашення і правильністю відображення в складі товарної дебіторської заборгованості	в	с	с	РД-ДЗ, ВВ
7.	Вивчити документи за операціями з пов'язаними особами, у тому числі порядок здійснення розрахунків із використанням векселів	в	в	в	РД-ДЗ, ВВ
8.	За дебіторами з простроченим терміном оплати перевірити правильність оформлення документів на відвантаження, а також дотримання договірних умов	н	с	с	РД-ДЗ, ВВ
	а) отримання інформації про політику підприємства щодо реалізації готової продукції дебітором із простроченим або тривалим терміном	н	с	н	РД-ДЗ
	б) перевірити порядок санкціонування такої реалізації;	н	с	с	РД-ДЗ
	в) вивчити дотримання договірних умов	с	с	с	РД-ДЗ, ВВ
9.	Встановити чи використовувалася дебіторська заборгованість в якості застави, чи передавалася третім особам (факторинг)	н	н	н	РД-ДЗ
	а) надіслати запит керівництву (за необхідності)	н	н	н	РД-ДЗ
10	Проаналізувати порядок розрахунку резерву сумнівних боргів відповідно до облікової політики підприємства	в	в	в	РД-ДЗ
	а) ознайомитися з обліковою політикою підприємства в частині створення резерву сумнівних боргів;	в	в	в	РД-ДЗ
	б) отримати від підприємства розрахунок резерву сумнівних боргів;	в	в	в	РД-ДЗ
	в) перевірити порядок його розрахунку відповідно до вимог облікової політики	в	в	в	РД-ДЗ
11	Перевірити правильність відображення руху резерву сумнівних боргів (вивільнення, донарахування, використання) протягом періоду перевірки. Рух резерву протягом періоду відображається згорнуто шляхом нарахування і сторнування витрат. Перевищення вивільнення резерву над нарахованими витратами відображається у складі доходів	в	в	в	РД-ДЗ
12	Провести оцінку відповідності МСФЗ/П(С)БО й облікової політики підприємства, складання фінансової звітності та належного розкриття інформації в частині відображення дебіторської заборгованості та витрат на резерв сумнівних боргів	с	с	с	РД-ДЗ

Ризики:

- Внутрішньогосподарський ризик (ВР),
- Ризик контролю (РК),
- Ризик суттєвого викривлення (РСВ)

Низький ризик (н), середній ризик (с), високий ризик